

บทที่ 2

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งสาระสำคัญเสนอ ดังนี้

1. วัฒนธรรมไทย

- 1.1 ความหมายของวัฒนธรรมไทย
- 1.2 ความสำคัญของวัฒนธรรมไทย
- 1.3 ประเภทของวัฒนธรรมไทย
  - 1.3.1 ดนตรีไทย
  - 1.3.2 นาฏศิลป์
  - 1.3.3 สถาปัตยกรรมไทย
  - 1.3.4 ภาษาไทย
  - 1.3.5 ประเพณีไทย
  - 1.3.6 มารยาทไทย
  - 1.3.7 จริยธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม
  - 1.3.8 การเคารพยึดมั่น ในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
  - 1.3.9 วิถีครอบครัวไทย
  - 1.3.10 วิถีชีวิต และภูมิปัญญาไทย

2. เจตคติ

- 2.1 ความหมายของเจตคติ
- 2.2 องค์ประกอบของเจตคติ
- 2.3 ลักษณะของเจตคติ
- 2.4 ทฤษฎีและความเชื่อเกี่ยวกับเจตคติ
- 2.5 เครื่องมือวัดเจตคติและการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติ
- 2.6 ประโยชน์ของการวัดเจตคติ

3. การส่งเสริมวัฒนธรรมไทยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. วัฒนธรรมไทย

1.1 ความหมายของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนในสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากมนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อประโยชน์แห่งการดำรงชีวิต ซึ่งมีผู้ให้ความหมายคำว่า “วัฒนธรรม” ไว้หลากหลาย ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2544 : 2) ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับธรรมชาติ วัฒนธรรมทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด วิธีการโครงสร้างทางสังคม สถาบันตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 1058) ได้ให้ความหมาย วัฒนธรรม ว่าเป็นสิ่งที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่นการแต่งกาย หรือวิถีชีวิตของหมู่คณะ

ศาสตราจารย์ บัณฑิต (2531: 37) กล่าวว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ความดี ความงามและความจริงในชีวิตมนุษย์ ซึ่งปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ และได้ตกทอดมาถึงเราในปัจจุบัน หรือว่าที่เราได้ปรับปรุงและสร้างสรรค์ขึ้นในสมัยเราเอง

ณรงค์ เส็งประชา (2544 : 38) กล่าวว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต กระบวนการแห่งพฤติกรรมและบรรดาผลงานทั้งหมดที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ตลอดจนความคิด ความเชื่อและความรู้ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ การสร้างสมของมนุษย์และสามารถถ่ายทอดกันได้จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นต่อไป

สุพัทธา สุภาพ (2534 : 107) ได้กล่าวว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง อันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง

อานนท์ อภาภิรม (2525 : 90) ได้ให้คำนิยามว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิต กระบวนการแห่งพฤติกรรมและบรรดาผลงานทั้งหมดที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ตลอดจนความคิด ความเชื่อ และความรู้

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมไทย หมายถึง สิ่งที่คนไทยได้สร้างสรรค์ ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงจากระบบความรู้ ความคิด ความเชื่อ เพื่อให้เกิดความเจริญเหมาะสมในวิถีชีวิตโดยส่วนรวม จนเกิดเป็นลักษณะเด่นแล้วมีการยอมรับปฏิบัติกันมาอย่างมีแบบแผน มีการถ่ายทอดจากรุ่นบุรุษมาสู่สังคมในยุคต่อมา ทั้งนี้การสร้างสรรค์ เปลี่ยนแปลง ปรับปรุงนั้นยังคงดำเนินต่อไปตามการเคลื่อนไหวของสังคมเพื่อความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

1.2 ความสำคัญของวัฒนธรรมไทย

วัฒนธรรมไทย มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทยเป็นรากฐานของการสร้างสรรค์ ความสามัคคีและความมั่นคงของชาติเป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรีเกียรติภูมิและความภาคภูมิใจร่วมกันของคนไทย และเป็นปัจจัยให้คนในชาติได้ประพฤติในทางที่ดีงาม มีคุณธรรมเพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคมและประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2529 : 38)

ความเจริญก้าวหน้าของชาตินั้น มีส่วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากความเสื่อมทางวัฒนธรรมก็ย่อมเป็นความเสื่อมของชาติด้วย และความเจริญงอกงามของวัฒนธรรมก็ย่อมเป็นความเจริญงอกงามของชาติด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ฌรงค์ เส็งประชา (2541 : 59) ที่กล่าวว่าวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชน และความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติมาก หากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่ดีงามที่เหมาะสมแล้ว สังคมนั้นย่อมจะเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

ประพันธ์ ธรรมไชย และคณะ (2543 : 64-65) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม และเป็นเครื่องกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม ดังนั้นวัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของบุคคลและต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคม หากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่ดีงามที่เหมาะสม สังคมนั้นก็จะเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว

2. การศึกษาวัฒนธรรมทำให้เข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยมของสังคม เจตคติ ความคิดเห็นและความเชื่อถือของบุคคลได้อย่างถูกต้อง

3. ทำให้พฤติกรรมเป็นแบบเดียวกัน วัฒนธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งสมาชิกในสังคมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ แต่เมื่อกำเนิดถึงกระบวนการทางวัฒนธรรม จะพบว่า วัฒนธรรมเป็นสิ่งเผยแพร่ หรือกระจายจากสังคมหนึ่ง ไปสู่อีกสังคมหนึ่ง ซึ่งบางครั้งก็เข้าไปครอบงำวัฒนธรรมเดิม จนทำให้วัฒนธรรมเดิมถูกสืบล้มและกลายความสำคัญลงไป โดยเฉพาะวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดมาจากอดีต และเป็นวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติซึ่งถ้าหากวัฒนธรรมเดิมสูญสิ้นหรือถูกกลืนโดยวัฒนธรรมของสังคมอื่น สังคมนั้นย่อมหมดความเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้นการสืบสานวัฒนธรรมไทยของสังคมจึงมีความสำคัญต่อความคงทนอยู่ของชาติอย่างยิ่ง

1.3 ประเภทของวัฒนธรรมไทย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไทยออกเป็น 10 ประเภทดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2529 : 2-40)

1.3.1 ดนตรีไทย

ดนตรี คือ ศิลปะแขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของเสียง เสียงทั้งหมดที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องดนตรี แต่ดนตรีจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องของเสียง และเป็นเสียงที่ได้ถูกจัดระเบียบไว้เป็นที่เรียบร้อย

ดนตรีไทยจะมีลักษณะเฉพาะของตนเอง องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญของดนตรีไทยมี ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.2529 : 40)

1. เสียง
2. พื้นฐานจังหวะ
3. ทำนอง
4. พื้นผิวของเสียง
5. สีสันของเสียง
6. คีตลักษณ์หรือรูปแบบ

ดนตรีไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติอย่างหนึ่ง ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ดนตรีเป็นองค์ประกอบหนึ่งของวัฒนธรรม การถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมทางดนตรี

ก็เหมือนกับการถ่ายทอดศิลปะทางด้านภาษา สำหรับดนตรีไทยนั้นจำแนกหมวดหมู่เครื่องดนตรี โดยอาศัยกิริยาอาการหรือวิธีปฏิบัติของผู้เล่นต่อเครื่องดนตรีนั้น ๆ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. เครื่องดนตรีประเภทตี เช่น พิณน้ำเต้า พิณเพียะ กระจับปี่ ซึ่ง จะเข้
2. เครื่องดนตรีประเภทสี เช่น เซ็น ซอ มีอยู่ 3 ชนิด คือ ซอสามสาย ซออู้ และซอด้วง
3. เครื่องดนตรีประเภทดี เช่น เครื่องดี มี 3 กลุ่มคือ เครื่องดีที่ทำด้วยไม้ มีเกราะ โกร่ง กรัง และระนาด เครื่องดีที่ทำด้วยโลหะมี ฉิ่ง ฉาบ ฆ้อง และระนาด และเครื่องดีที่ขึงหนัง มีกลองต่าง ๆ

4. เครื่องดนตรีประเภทเป่า เช่น มี ปี่ ขลุ่ย แคน แตร และสังข์

วงดนตรีไทย โดยปกติมี 3 ประเภทคือ 1) วงปี่พาทย์จะมีวงปี่พาทย์เครื่องห้า (เครื่องดนตรีจะมีปี่ใน ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด และฉิ่ง) วงปี่พาทย์เครื่องคู่ วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ 2) วงเครื่องสาย จะมีเครื่องสายวงเล็ก (เครื่องดนตรีจะมีซอด้วง ซออู้ จะเข้ ขลุ่ยเพียงออ โทน รำมะนา และฉิ่ง เครื่องสายเครื่องคู่) 3) วงมโหรี เป็นวงดนตรีผสม มีวงมโหรีโบราณ (เครื่องดนตรีมีซอสามสาย กระจับปี่ โทน และกรับพวง) มโหรีวงเล็ก วงมโหรีเครื่องคู่ วงมโหรีเครื่องใหญ่

จังหวะสำหรับดนตรีไทย แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือชั้นเดียว (ไม่เรียกว่า 1 ชั้น) 2 ชั้น และ 3 ชั้น และมีลักษณะการตีกลอง ที่เรียกว่าหน้าทับ ในแต่ละหน้าทับก็จะตีจังหวะไม่เหมือนกัน และแบ่งชั้นเป็นจังหวะตามจังหวะของเพลงด้วย ซึ่งเพลงไทยทุกเพลงก็ได้ถูกกำหนดเอาไว้แล้วว่า เพลงนั้น ๆ เป็นเพลงกี่ชั้นและมีหน้าทับอะไร

เพลงไทย แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ เพลงบรรเลง เป็นดนตรีล้วน ๆ และเพลงขับร้อง คือที่มีร้องประกอบ

เพลงบรรเลง ใช้สำหรับดนตรีบรรเลงเป็นเอกเทศโดยไม่ต้องมีการขับร้อง ได้แก่ เพลงโหมโรง, เพลงหน้าพาทย์, เพลงเรื่อง, เพลงหางเครื่อง, หรือเพลงลูกบท 2) เพลงขับร้อง ใช้ประกอบกับการขับร้อง แบ่งเป็น 3 ชนิด คือ เพลงตับ, เพลงเถา, และ เพลงเกร็ด

เพลงไทยเดิม นั้นมีเสียงไพเราะเพราะพริ้งกินใจนัก เพลงบางเพลงแม้จะประกอบด้วยบทกลอนบางบทมีคำเพียงมีก็คำ แต่ก็สามารถแสดงออกได้อย่างมีจังหวะจะโคน ได้นืออ้อยกระทวงความไพเราะลึกซึ้งกินใจ เช่น เพลงลาวดวงเดือน มีเสียงที่ต่างระดับกัน

เพียง 5 เสียงก็บรรเลงเพลงนี้ได้ไพเราะนัก เพลงไทยที่ไพเราะ ซึ่งรู้จักกันดี เช่น เพลงเขมร ไทรโยค เพลงลาวดำเนินทราย ฯลฯ

สรุปได้ว่าดนตรีไทย หมายถึง การแสดงสุนทรีย์เป็นจังหวะ ถ่วงทำนอง ผ่านอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่คนไทยประดิษฐ์ขึ้น เพื่อความบันเทิงทางจิตใจ รวมไปถึงดนตรีพื้นเมืองด้วย แบ่งได้ดังนี้

- 1) ประเภทดีด เป็นเครื่องดนตรีที่มีสาย ได้แก่ จะเข้ พิณพื้นเมือง
- 2) ประเภทสี เป็นเครื่องดนตรีที่มีสายสีด้วยคันชัก ได้แก่ ซอด้วง ซออู้ ซอพื้นเมือง
- 3) ประเภทตี คำนินทำนอง หรือเรียกว่าเคาะ ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม ฉิ่งวงใหญ่ ฉิ่งวงเล็ก และ โปงลาง
- 4) ประเภทเป่า ได้แก่ ปี่ ขลุ่ย แคน
- 5) ประเภทประกอบจังหวะ ได้แก่ กรับ ฉิ่ง ฉาบ กลองยาว กลองกิ่ง กลองตุ้ม ตะโพน กลองทัด โทน รำมะนา

1.3.2. นาฏศิลป์

เรณู โกศินานนท์ (2545 : 5) กล่าวว่า นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะในการฟ้อนรำ หรือความรู้แบบแผนของการฟ้อนรำ เป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นด้วยความประณีตงดงามมีแบบแผน

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 1105) นาฏศิลป์หมายถึงศิลปะแห่งการละครหรือการฟ้อนรำ

สุมิตร เทพวงษ์ (2541 : 1) ได้ให้ความหมายนาฏศิลป์ว่า หมายถึง การฟ้อนรำที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นจากธรรมชาติด้วยความประณีตอันลึกซึ้ง นอกจากหมายถึงการฟ้อนรำระบำรำเต้นแล้ว ยังหมายถึงการร้องและการบรรเลงด้วย

ความสำคัญของนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ไทยมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ในความเป็นไทย มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ทำรำอ่อนช้อยงดงาม และแสดงอารมณ์ตามลักษณะที่แท้จริงของคนไทย
2. จะต้องมีคนตรีประกอบ คนตรีนี้จะแทรกอารมณ์หรือรำกับเพลงที่มีแต่ทำนองก็ได้หรือมีเนื้อร้องและให้ทำไปตามเนื้อร้องนั้น ๆ
3. คำร้องหรือเนื้อร้องจะต้องเป็นคำประพันธ์ ส่วนมากจะเป็นกลอนแปด ซึ่งจะนำไปร้องกับเพลงชั้นเดียวหรือเพลง 2 ชั้นได้ทุกเพลง
4. เครื่องแต่งกาย จะผิดแผกกับของชาติอื่น ๆ มีแบบอย่างของตนโดยเฉพาะ ขนาดยืดหยุ่นได้ตามสมควร

องค์ประกอบของนาฏศิลป์ นาฏศิลป์ประกอบด้วย

1. การขับร้อง เป็นการเปล่งเสียงออกมาอย่างไพเราะ และเร้าใจควรแก่การฟัง
2. การพ้องรำ เป็นการประดิษฐ์กิริยาอาการของมนุษย์ให้สวยงามกว่าปกติมี

ความน่าทัศนา

3. ระบำ เป็นการรำรำมีท่าทางและลีลาเป็นเครื่องประกอบจังหวะ

ประเภทของนาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์ไทย เป็นศิลปะที่รวมเอาหลายสิ่งเข้าด้วยกัน แบ่งได้ดังนี้

1. การแสดงโขน เป็นการแสดงเป็นเรื่องเป็นราวที่รวมเอาศิลปะหลายรูปแบบ ผสมผสานกันและมีหัวโขนสวมใส่เป็นเอกลักษณ์ส่วนหนึ่งในการแสดง
2. การแสดงละคร เป็นการแสดงเป็นเรื่องราว มีอยู่หลายลักษณะซึ่งจะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันออกไป ตามรูปแบบการแสดงละครชนิดนั้น ๆ
3. การแสดงรำและระบำ เป็นการแสดงเบ็ดเตล็ด ที่ใช้ระยะเวลาสั้น ๆ มีความพร้อมเพรียงและสวยงาม
4. การละเล่นพื้นเมือง เป็นการละเล่นในท้องถิ่นที่มีชานาน แล้วมีการพัฒนาปรับปรุงไปหลายรูปแบบ

การแสดงนาฏศิลป์ไทยมีหลายรูปแบบ ได้แก่ ระบำมาตรฐาน ระบำเบ็ดเตล็ด ระบำพื้นเมือง โขน ละครนอก ละครใน ละครดึกดำบรรพ์ ฯลฯ การแสดงแต่ละชนิดจะมีรูปแบบและวิธีการแสดงที่แตกต่างกัน โดยอาศัยเรื่องราวจากวรรณคดี จากนิยายพื้นบ้าน ตำนาน ตลอดจนเรื่องราวจึงเกิดขึ้นใหม่ หรือไม่ต้องอาศัยเรื่องราวใด ๆ แต่มุ่งความงามของกระบวนการรำรำเป็นสำคัญ ส่วนใหญ่จะมีพื้นฐานมาจากการใช้อากัปกิริยาและการเคลื่อนไหวของร่างกาย ซึ่งเป็นสื่อให้เข้าใจความหมายของผู้แสดงหรือประกอบคำร้อง คำพูด ให้ดูสมบทบาทที่สมจริงยิ่งขึ้น จากนั้นก็ได้พัฒนาไปตามกระบวนการแบบต่าง ๆ เช่นการแสดงโขน ละครพ้อง เซิ้ง ซึ่งมีลักษณะแบบอย่างเฉพาะของการแสดงนั้น ๆ การแสดงนาฏศิลป์ไทยนับเป็นศิลปะที่ประณีต มีแบบแผนในการแสดงที่จัดไว้เป็นหมวดหมู่ ไม่ปะปนกัน อันเป็นเอกลักษณ์ของไทย

สรุปได้ว่า นาฏศิลป์ของไทย หมายถึง การแสดงจินตลีลาประกอบดนตรีที่มีความประณีตงดงามและมีแบบแผน ประกอบด้วย การแสดงโขน การแสดงละคร การแสดงรำ และระบำ และ การละเล่นพื้นเมือง

1.3.3. สถาปัตยกรรมไทย

โชติ ภัคยานมิตร (อ้างในสุพิศวง ธรรมพันทา. 2532 : 205) อธิบายลักษณะของสถาปัตยกรรมไทยว่า สถาปัตยกรรมไทยมีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่ว่าจะผู้ใดเมื่อได้เห็นอาคารที่มีลักษณะเช่นนี้ จะบอกได้ทันทีว่านี่คือสถาปัตยกรรมไทย ลักษณะเฉพาะนี้มีต่อเนื่องมาตลอดนับเวลาร่วมพันปี สถาปัตยกรรมไทยมีความคลี่คลายทางด้านศิลปกรรมตามกาลเวลาที่ผ่านมา แต่ก็ไม่ทิ้งแบบดั้งเดิมจนมีความแตกต่างกันมาก ในอดีตสถาปัตยกรรมไทยมีรูปแบบเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าหรือสี่เหลี่ยมจัตุรัสอย่างไร ปัจจุบันก็ยังรักษารูปทรงไว้ เช่นนั้น รูปทรงเจดีย์ที่เคยมีรูปกลม แปรเปลี่ยนอย่างไร สมัยปัจจุบันก็ยังคงสร้างเจดีย์ตามรูปทรงนั้น

สถาปัตยกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของไทยคือ การสร้างเจดีย์ เจดีย์ของไทยรูปทรงไม่เหมือนของอินเดียหรือลังกา แม้จะสันนิษฐานกันว่า เจดีย์ของไทยได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่มาจากลังกาก็ตาม เจดีย์ทรงยอดแหลมชะลูดที่เราเห็นทั่วไปในปัจจุบันนั้นถือว่าเป็นศิลปะของไทยโดยแท้จริง แม้จะได้ความคิดจากชาติอื่นบ้าง แต่ก็ได้ปรับปรุงจนเป็นของไทยโดยสมบูรณ์แล้ว อาทิ พระปรางค์ เราก็ได้รูปแบบมาจากขอม แต่พระปรางค์ของไทยก็มีรูปแบบของไทย ซึ่งสร้างได้สัดส่วนกันอย่างสวยงาม

สถาปัตยกรรมไทยเป็นงานศิลปะที่นำเสนอในรูปแบบของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ คุณค่าของงานด้านสถาปัตยกรรมนั้นที่ทั้งด้านประโยชน์ใช้สอยและด้านความงดงามทางสุนทรียศิลป์ จำแนกงานสถาปัตยกรรมเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สถาปัตยกรรมที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย และ สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา

1. สถาปัตยกรรมที่ใช้ในการอยู่อาศัยของไทยนั้นจะมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ การสร้างบ้านเรือนในแต่ละภูมิภาคจะแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์ เช่น บ้านเรือนในเขตชุมชนภาคกลางที่ตั้งอยู่ในพื้นที่น้ำท่วมถึงจะนิยมสร้างบ้านเรือนไม้ชั้นเดียวยกพื้นสูงเพื่อให้พ้นจากอุทกภัย ส่วนบ้านเรือนในเขตป่าหรือภูเขาสูงในภาคเหนือจะสร้างเป็นเรือนยกพื้นสูงเช่นกัน แต่จะแตกต่างตรงที่ตัวบ้านใด หรือที่เรียกว่ากระไดนั้น จะยกขึ้นเก็บได้จากบนบ้านเพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์ป่าขึ้นมาทำร้าย

2. สถาปัตยกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ส่วนใหญ่เป็นงานสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากคติความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ สิ่งก่อสร้างทั้งหลายในวัด เช่น โบสถ์ วิหาร สถูปเจดีย์ ศาลา หอระฆัง หอไตร ซึ่งแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันตามสกุล

ช่างและยุคสมัยที่มีการสร้างสถาปัตยกรรมนั้น ๆ ขึ้น เช่น เจดีย์ทรงระฆังคว่ำที่ได้รับอิทธิพลมาจากลังกา เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ในสมัยสุโขทัย ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของสุโขทัย นอกจากนี้แล้วตามหลังคา หรือหน้าบัน โบสถ์ยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ รายละเอียดในการตกแต่ง เช่น ลวดลายปูนปั้น การแกะสลักไม้ เป็นงานฝีมือที่ช่วยเสริมให้งานสถาปัตยกรรมไทยมีคุณค่า และมีความงดงามยิ่งขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละช่าง และสะท้อนถึงภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่น

สถาปัตยกรรมไทย มีลักษณะเด่น ดังนี้

1. มีโครงสร้างที่แข็งแรง และมั่นคง ที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่ เป็นอาคารชั้นเดียว ยกพื้นสูง ส่วนที่เกี่ยวกับพระพุทธรูปจะมีรูปทรงและขนาดที่แน่นอน
  2. หลังคาเป็นทรงสูง มีหน้าต่างมาก ช่วยให้มีความสว่างที่เหมาะสม และพอเพียง
- สรุปได้ว่า สถาปัตยกรรมไทย หมายถึง งานศิลปะในรูปแบบของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ทั้งด้านประโยชน์ใช้สอยและด้านความงดงามทางสุนทรียศิลป์จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ สถาปัตยกรรมที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เช่น บ้าน เรือน ที่อยู่อาศัย และ สถาปัตยกรรมเกี่ยวกับศาสนา เช่น เจดีย์ โบสถ์ วิหาร ศาลา พระปราสาท สถูป ปราสาท เป็นต้น

1.3.4. ภาษาไทย

ความสำคัญของภาษาไทย ภาษาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร ก่อให้เกิดความหมายตรงกัน เป็นสื่อกลางในการสืบทอดและเป็นหลักฐานของวัฒนธรรม ทำให้สามารถศึกษาถ่ายทอดนำมาอนุรักษ์และสร้างสรรค์วัฒนธรรม เป็นมรดกทางสังคมสืบทอดมาอีกทั้งภาษาเป็นเอกลักษณ์ของชาติ นความภาคภูมิใจมาสู่คนในชาติ ถือเป็นสมบัติของชาติที่ควรหวงแหนรักษาไว้มิให้เสื่อมสูญ

ประเทศไทยมีภาษาของตนเองโดยเฉพาะทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นภาษาประจำชาติ เรียกว่า ภาษาไทย ภาษาพูดใช้สื่อความหมายด้วยการเปล่งเสียงหรือพูดกัน ส่วนภาษาเขียนใช้ตัวอักษรเป็นสื่อกลาง ใช้หลักไวยากรณ์เป็นหลักในการเขียน ภาษาไทยมีลักษณะเฉพาะตัวเป็นภาษาที่มีระดับเสียง โดยการใช้วรรณยุกต์กำกับคือ มีเสียงวรรณยุกต์ 5 เสียง มีรูปวรรณยุกต์ 4 รูป คือ ไม้เอก โท ตรี และจัตวา กำกับบนอักษร ปัจจุบันมีอักษรใช้ 44 ตัว แบ่งออกเป็นเสียงสูง 11 ตัว อักษรกลาง 9 ตัว และอักษรต่ำ 24 ตัว มีสระ 28 รูป ซึ่งมีเสียงสระ 32 เสียง ประกอบคำโดยการนำเอาอักษรผสมกับสระ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ภาษากับวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ดังที่ประสิทธิ์ กาศย์กลอน ได้ให้เหตุผลไว้ดังต่อไปนี้

1. ภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง หรือภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม หรือที่เรียกกันว่าเป็นวัฒนธรรมสัญลักษณ์ ซึ่งสังคมใช้เครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึคนึกคิดต่าง ๆ ในระยะใกล้ไกล

2. ภาษา เป็นเครื่องมือให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้า หรือความล้ำหลังของวัฒนธรรมชาติใดที่มีภาษาพูดอย่างเดียว แต่ยังไม่มีการเขียน แสดงว่าชาตินั้นวัฒนธรรมยังล้ำหลัง เพราะไม่มีปัญญาคิดประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นใช้

3. ภาษาแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการด้านวัฒนธรรมของแต่ละสังคม มาตามลำดับ เช่น ในสมัยที่มนุษย์ยังมีความเจริญไม่มากนักก็ใช้แต่เพียงอักษรภาพ ต่อมาเมื่อมีความเจริญมากขึ้น มีวัฒนธรรมประณีตขึ้น ก็คิดแปลงอักษรภาพเป็นหนังสือ เครื่องหมาย และเป็นอักษรล้วน ๆ ขึ้นใช้

4. ภาษาเป็นตัวถ่ายทอดวัฒนธรรมมิให้สูญหาย ถ้าเราไม่มีภาษาเราคงไม่รู้จักและไม่เข้าใจดีวัฒนธรรมที่บ้านที่ก้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในจดหมายเหตุ ตำนาน พงศาวดาร และวรรณคดีต่าง ๆ

5. ภาษาเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนในชาติ ซึ่งบันทึกไว้ในวรรณกรรมลายลักษณ์ เช่น ศิลปจารึก สะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตของคนในสมัยสุโขทัย เพลงกล่อมเด็ก สะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านในการอบรมสั่งสอนเด็ก

เมื่อวัฒนธรรมเป็นมรดกของมนุษย์ที่มีการสะสม ตกลงยอมรับกันในสังคมหนึ่ง ๆ และมีการถ่ายทอดต่อกันมาเป็นช่วง ๆ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

ดังนั้น ภาษาในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมย่อมมีการสะสม และตกลงยอมรับใช้กันในสังคมหนึ่ง ๆ และมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อให้มีภาษาใช้สืบเนื่องกัน ในสังคมต่อไป การถ่ายทอดนี้ช่วยเชื่อมโยงอดีต - ปัจจุบันและอนาคต ให้สืบต่อได้เปรียบเสมือนหนึ่งกระแสน้ำที่ไหลเรื่อยมีเก่าและใหม่สืบเนื่องกันไปไม่ขาดตอนและการถ่ายทอดภาษาให้กันได้นั้นมีอยู่ทางเดียว คือต้องอาศัยการเรียนรู้

วัฒนธรรมการใช้ภาษา การใช้ภาษาไทยที่ดี เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมไทยที่ควรอนุรักษ์ ภาษาไทยมีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาเป็นแบบแผนที่ดีงาม มีการพูด การอ่าน และการเขียนซึ่งมีลักษณะเฉพาะ ไม่ต้องพูดหรือเขียนภาษาไทยปนภาษาต่างประเทศ ควรปลูกฝังความมีชาตินิยมในความเป็นไทย ใช้ภาษาไทยซึ่งมีวิวัฒนาการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและสร้าง

คำสื่อความหมายได้แจ่มแจ้งกว้างขวาง รวมทั้งมีศัพท์บัญญัติทางวิชาการเพียงพอ มีถ้อยคำ
สำนวนภาษิตและคำพังเพยที่ใช้ได้ความหมายลึกซึ้งจดจำใช้สืบทอดกันมา

ฐานันันัย นาคกรทรพรพ (อ้างใน ทิพย์สุดา นัยทรพรพ .2535 : 16) ได้ให้ข้อสังเกต
เกี่ยวกับวัฒนธรรมในการใช้ภาษาไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ภาษาไทยเรามีระเบียบในการใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับฐานะของบุคคล
นับตั้งแต่เครือญาติในครอบครัว ไปจนถึงบุคคลในสังคมระดับชาติและบุคคลที่เราเทิดทูน คือ
พระมหากษัตริย์ เรามีคำราชาศัพท์ซึ่งรวมไปถึงถ้อยคำที่ใช้กับพระสงฆ์ ข้าราชการและสุภาพชน

2. ภาษาไทยมีวิธีใช้ถ้อยคำและข้อความที่เปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสถาน
การณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น การใช้สรรพนามระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังจะ
ต่างกันตามฐานะและโอกาส

3. ภาษาไทยของเราอุดมไปด้วยถ้อยคำ สำนวน และภาษิต ซึ่งบรรพบุรุษได้
ถ่ายทอดภาษาที่ไพเราะงดงามมาสู่คนรุ่นปัจจุบัน ซึ่งคนไทยมักชอบพูดติดปากทั้งที่มีเสียง
สัมผัสและไม่มีเสียงสัมผัส เช่น

น้ำซุ่นไว้โน น้ำใสไว้นอก	เข้าตามตรอก ออกตามประตู
ไถ่งามเพราะชน คนงามเพราะแต่ง	จิงก็รา ช่าก็แรง
กินน้ำได้ศอก	ขว้างงูไม่พันคอ

ภาษาเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ มีหลักเกณฑ์การใช้ภาษา มีความไพเราะ
สละสลวยและสามารถสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งถ้อยคำในภาษาไทยมีการเลือก
ใช้คำที่แตกต่างกันไปตามวัยวุฒิและอาวุโสของบุคคล

สรุปได้ว่า ภาษาไทย หมายถึง ภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นภาษาประจำชาติไทย
ภาษาพูดใช้สื่อความหมายด้วยการเปล่งเสียงหรือพูดกัน ส่วนภาษาเขียนใช้ตัวอักษรเป็นสื่อ
กลาง ใช้หลักไวยากรณ์เป็นหลักในการเขียน ภาษาไทยมีลักษณะเฉพาะตัว เป็นภาษาที่มี
ระดับเสียงโดยการใช้วรรณยุกต์กำกับคือ มีเสียงวรรณยุกต์ 5 เสียง มีรูปวรรณยุกต์ 4 รูป คือ
ไม้เอก โท ตรี และจัตวา กำกับบนอักษร ภาษาไทยยังอธิบายถึงพฤติกรรม ความคิด ความเชื่อ
ค่านิยมของคนไทย

1.3.5. ประเพณีไทย

นักวิชาการได้กล่าวถึงความความหมาย และแบ่งประเภทของประเพณีไทย ดังนี้
สุพัทธรา สุภาพ (2534 : 114) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า “ประเพณีไทย” ที่
ใช้ในที่นี่มีความหมายกว้างขวางมาก กล่าวคือ หมายรวมถึงแบบความเชื่อ ความคิด

การกระทำ ค่านิยม ทศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ที่กระทำกันมาแต่ในอดีต ลักษณะสำคัญของประเพณีคือ เป็นสิ่งปฏิบัติเชื่องมือมาจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกันมา และยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน

ประพันธ์ ธรรมไชย และคณะ (2543 : 85) ได้ให้ความหมายประเพณีว่า ประเพณีคือ แบบแผนของการปฏิบัติหรือการกระทำที่คนในสังคมเดียวกันยึดเป็นแนวทาง รวมทั้งความเชื่อ ค่านิยม การใช้ภาษา หรือการดำเนินชีวิตทั่ว ๆ ไป

ประเพณีของไทยส่วนใหญ่ที่มาจากคำสอนหรือความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์และสภาพภูมิประเทศของไทยก็มีส่วนกำหนดรูปแบบของประเพณีด้วย จึงทำให้ประเพณีไทยมีหลายรูปแบบแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของสังคมไทยในแต่ละยุคสมัย ประเพณีไทยจึงแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ประเพณีบวช ประเพณีแต่งงาน ประเพณีงานศพ ประเพณีทำบุญขึ้นปีใหม่ ประเพณีทำบุญตรุษ ประเพณีทำบุญสงกรานต์ ประเพณีทำบุญวันสารท ประเพณีลอยกระทง ประเพณีเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีทางราชการ

การแบ่งประเภทของประเพณีนั้น ได้มีการแบ่งประเพณีออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. จารีตประเพณีหรือกฎศีลธรรม (Mores)
2. ขนบประเพณี (Institution)
3. ธรรมเนียมประเพณี (Convention)

โดยแต่ละประเภทมีรายละเอียด ดังนี้

1. จารีตประเพณีหรือกฎศีลธรรม (Mores) เป็นประเพณีที่มีศีลธรรมเข้าร่วมด้วย จึงเป็นกฎที่มีความสำคัญต่อสวัสดิภาพของสังคม สังคมมีการบังคับให้ปฏิบัติตาม และมีความรู้สึกรุนแรงถ้ามีใครฝ่าฝืน บุคคลจะต้องปฏิบัติเพื่อผลประโยชน์ของสังคม เป็นเรื่องของความผิดถูก ความนิยมที่ยึดถือและถ่ายทอดสืบทอดกันมา โดยการเลียนแบบหรือสั่งสอน เช่น การสมรสแบบผัวเดียวเมียเดียว ถ้าฝ่ายชายเกิดไปมีเมียน้อยก็ถือว่าผิดศีลธรรม หรือพ่อแม่แก่เฒ่าลงไป ลูกหลานก็ต้องเลี้ยงดู พี่น้องต้องรักกัน เป็นต้น ถ้าใครไม่ทำตามก็ถือว่าผิด ชั่ว

2. ขนบประเพณี (Institution) ขนบประเพณีนั้น ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้แปลว่าระเบียบแบบแผนที่สังคมได้กำหนดไว้โดยตรงหรือทางอ้อม โดยตรง ได้แก่ประเพณีที่มีการกำหนดเป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ อย่าง ชัดแจ้งว่า บุคคลต้องปฏิบัติอย่างไร เช่น การไหว้ครู เรื่องทรัพย์สินสมบัติ การศึกษาเล่า

เรียน ศาสนา ส่วนโดยอ้อมก็คือ ประเพณีที่รู้จักกันโดยทั่ว ๆ ไปโดยไม่ได้วางระเบียบไว้แน่นอน แต่ปฏิบัติได้เพราะมีการบอกเล่าสืบต่อกันมา

3. **ธรรมเนียมประเพณี (Convention)** เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องธรรมดา ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี หรือมีความถูกต้องเหมือนจารีตประเพณี เป็นเพียงบรรทัดฐาน (Norms) ที่ปฏิบัติจนประเพณี เป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ทุกคนปฏิบัติกันโดยทั่วไปจนเกิดความเคยชิน และไม่รู้สึกรับผิดชอบเป็นภาระหน้าที่ เช่น ไทยใช้ช้อนส้อมในการรับประทานอาหาร ฝรั่งเศสใช้มีดกับส้อม ฝรั่งเศสจับมือ เอสกิโมเอานุมกกับจุมกตะกัน จีน ฉี่ปุ่นโค้งคำนับ คนไทยไหว้ เป็นต้น ซึ่งในการปฏิบัติโดยมากมักจะอธิบายไม่ได้ว่า ทำไมจึงปฏิบัติอย่างนั้น

กฤษณา วษาตันต์ และคณะ (2542 : 99) ได้กล่าวถึง ประเพณี 3 ประเภท

1. จารีตประเพณี เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับศีลธรรม เช่น การแต่งงาน เสียดี เป็นต้น
2. ขนบประเพณี เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนของสังคม เช่น ประเพณีทำบุญ ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย เป็นต้น
3. ธรรมเนียมประเพณี เป็นประเพณีเกี่ยวกับเรื่องการประพฤติปฏิบัติที่ดีงามทั่วไป เช่น มารยาทไทย เป็นต้น

ประเพณีไทยจึงแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม เรียกว่าจารีตประเพณี เกี่ยวกับระเบียบ แบบแผน เรียกว่าขนบประเพณี และเกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม เรียกว่าธรรมเนียมประเพณี

ประพันธ์ ธรรมไชย และคณะ (2543 : 91 - 92) กล่าวว่า ประเพณีไทยที่บุคคลบางกลุ่มยังยึดถือปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย และสมควรอนุรักษ์ มีอยู่มากมาย แต่จะขอนำมากล่าวเพียงบางประเพณี ดังนี้

1. ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด
2. ประเพณีบวช
3. ประเพณีแต่งงาน
4. ประเพณีสงกรานต์

สรุปได้ว่า ประเพณีไทย หมายถึง แบบแผนของการปฏิบัติหรือการกระทำที่คนในสังคมไทยยึดเป็นแนวทาง รวมทั้งความเชื่อ ค่านิยม การใช้ภาษา หรือการดำเนินชีวิตทั่ว ๆ ไป ประกอบด้วย

1. จารีตประเพณีหรือกฏศีลธรรม (Mores) เช่น การสมรสแบบคู่เดียวเมียเดียว ลูกหลานก็ต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่ชรา พี่น้องต้องรักกัน เป็นต้น

2. ขนบประเพณี (Institution) เช่น การไหว้ครู การศึกษาเล่าเรียนศาสนา ประเพณีทำบุญ ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีแต่งงาน ประเพณีงานศพ ประเพณีในวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา และราชการ

3. ธรรมเนียมประเพณี (Convention) เช่น การเคารพผู้อาวุโส การเคารพบิดามารดา การพินิจพิเคราะห์สิ่งที่ตนนับถือ

1.3.6 มารยาทไทย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2546 : 1) กล่าวถึงมารยาท หมายถึง กิริยาอาการที่ควรประพฤติปฏิบัติ อย่างมีขอบเขตหรือมีระเบียบแบบแผน

คุณฐิติมา มาลากุล (2524 : 3) กล่าวว่า ชาติไทยได้ชื่อว่าเป็นชาติที่มีมารยาทงดงามที่สุดในโลก ทั้งเพราะบรรพบุรุษของไทย ได้วางแบบอย่างมารยาทไว้อย่างเหมาะสม แบบอย่างมารยาทของชาติไทยเป็นหลักการที่ไม่ล้าสมัย จึงใช้ได้ทุกโอกาส ทุกสมัย และทุกสถานที่ มารยาทที่ดีของสังคมไทยสามารถนำไปใช้ในสังคมของชาติอื่น ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

นอกจากจากนี้ท่านยังได้ให้ความหมายมารยาทไว้ว่า “มารยาท คือ กิริยา วาจา ที่ถือว่าสุภาพเรียบร้อย อันประกอบด้วย การเสียสละ ความพอใจส่วนตัว เพื่อทำความพอใจให้ผู้อื่น”

ปิยะ มาลากุล (2523. : 1) กล่าวว่า มารยาท หมายถึง ระเบียบ อิริยาบถต่าง ๆ ที่แสดงออกถึงความสุภาพ อ่อนน้อม ละเมียดละไม การแสดงมารยาทไทยนั้น ไม่แต่เพียงแสดงอิริยาบถได้ถูกต้องเท่านั้น แต่ยังต้องประกอบไปด้วย

1. กิริยาสุภาพเรียบร้อย รวมทั้งการตกแต่งร่างกาย อาทิ เช่น เสื้อผ้า หน้าตา ตลอดจนทรงผม ต้องถูกระเบียบสมส่วน

2. อิริยาบถต้องอยู่ในท่าธรรมดา ไม่ฝืน องอาจ แต่ไม่แข็งกระด้าง สุภาพ ไม่หัวเราะเปิดเผย ไม่หลุกหลิก และไม่กระดากอาย

3. การแสดงมารยาทงดงามไม่จำเป็นต้องซ้ำเกินควร แต่ต้องไม่ลู่กลน

ชาติไทยได้กำหนดแบบอย่างของมารยาทไทยไว้หลายอย่าง ซึ่งล้วนแต่เหมาะสมและแก้ไขดัดแปลงให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและกาลสมัยได้ กิริยามารยาทไทยแต่ละท่วงทิวงดงามและถูกต้องตามหลักของกายวิภาค มารยาทที่ถือปฏิบัติกันอยู่ในสังคมไทย ดังนี้

1. มารยาทในการยืน การยืนรับคำสั่ง การยืนเฉพาะหน้าผู้ใหญ่ การยืนถวายความเคารพ การยืนเมื่อได้ยินเสียงเพลงสรรเสริญพระบารมีและ เพลงเคารพธงชาติ
2. มารยาทในการเดิน การเดิน การเดินตามลำพัง การเดินกับผู้ใหญ่ การเดินนำหน้าผู้ใหญ่ การเดินผ่านขณะผู้ใหญ่นั่งเก้าอี้ การเดินผ่านผู้ใหญ่มี และ การเดินผ่านขณะผู้ใหญ่ยืน
3. มารยาทในการนั่ง การนั่งเก้าอี้โดยทั่วไป การนั่งเก้าอี้ต่อหน้าผู้ใหญ่ การนั่งหมอบ และ การนั่งเก้าอี้ประนมมือ
4. มารยาทในการคลาน การคลานยกของมือเดียว การคลานยกของสองมือแบบขานั่งคุกเข่าและ การคลานยกของสองมือแบบหญิง
5. มารยาทการแสดงความเคารพ ตามมารยาทไทย การแสดงความเคารพได้แก่ การคำนับ การไหว้ การกราบ และ การถวายบังคม
6. มารยาทในการส่งของและรับของ การส่งของขณะผู้ใหญ่นั่งบนเก้าอี้ การส่งของขณะผู้ใหญ่นั่งกับพื้น การส่งของให้ผู้ใหญ่ขณะยืน การรับของรับจากผู้ใหญ่ขณะนั่งเก้าอี้ และ การรับของจากผู้ใหญ่ขณะที่นั่งอยู่กับพื้น

สรุปได้ว่า มารยาทไทย หมายถึง แบบแผนแนวทางการปฏิบัติตนซึ่งคนไทยกำหนดและยึดถือเป็นแนวปฏิบัติเกี่ยวกับอิริยาบถ กิริยาอาการที่ควรประพฤติอันแสดงออกถึงความสุภาพ อ่อนน้อม ละเมียดละไม ประกอบด้วย มารยาทในการยืน มารยาทในการเดิน มารยาทในการนั่ง มารยาทในการคลาน มารยาทการแสดงความเคารพ มารยาทในการส่งของและการรับของ

1.3.7 จริยธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้คำนิยาม จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อ ประพฤติ ปฏิบัติ, ศีลธรรม

วิทย์ วิศทเวทย์ (2528 : 1) จริยธรรม หมายถึง หลักคำสอนว่าด้วยความประพฤติเป็นหลักสำคัญสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติ

ประกาศรี สีสหอำไพ (2535 : 24) ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ตั้งมอยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มน้าวนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดี

คนไทยได้ชื่อว่าเป็นคนมีน้ำใจงดงาม เพราะเหตุที่มีคุณธรรม และจริยธรรมเป็นหลักยึดในจิตใจ จริยธรรมตามแนววัฒนธรรมทำให้ไทยที่ควรกล่าวถึง ได้แก่

1. ความรอบคอบ คือ มีจิตคิดอยู่เสมอไม่ประมาทเพราะความประมาทหรือขาดความรอบคอบย่อมประสบความสำเร็จไม่ได้
  2. ความสามัคคี คือ ความร่วมมือกันทำงานช่วยเหลือกันในคราวจำเป็น
  3. รักเกียรติ เกียรติ คือ ความดีความงามที่บุคคลมีอยู่ไม่ปล่อยความดีเสียไป ผู้รักเกียรติเช่นนั้นจึงเป็นผู้ที่มีวัฒนธรรม
  4. ซื่อสัตย์สุจริต ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมของผู้มีวัฒนธรรม ควรปลูกฝังให้มีขึ้นในจิตใจและพยายามชี้ให้เห็นความดีทางจิตใจ คือมีคุณธรรมประเสริฐกว่าความร้ายทางวัตถุ ดังคำกล่าว “เสียชีพอย่าเสียสัตย์”
  5. หิริโอตตปปะ คือ การละอายใจในการไม่กล้าทำความชั่ว และกลัวผลของความชั่วช้า เช่นนั้น เพราะเป็นคุณธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นคนดี สังคมไม่เดือดร้อน
  6. ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส พุทธศาสนาถือจิตใจเป็นใหญ่ เป็นสิ่งสำคัญ ถ้าจิตใจผ่องใสแล้วจะพูด จะทำ จะคิดอะไรก็เป็นไปในทางที่ดี
  7. ความกตัญญูกตเวที คุณธรรมข้อนี้เป็นเครื่องหมายของคนดีคือรู้จักของทานที่เรามีคุณต่อเรา แล้วเราตอบแทนคุณท่านโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง และในโอกาสอันควร
  8. ความอดทน คือ ไม่ย่อท้อต่อความเหนื่อยยากลำบาก หรืออดทนต่ออารมณ์ที่มากระทบได้ เพราะถ้าบุคคลขาดความอดทน อาจเสียกริยาหรือทำในสิ่งไม่ดีไม่งานได้ตามที่ตนปรารถนา
  9. ความมีใจกว้างขวางโอบอ้อมอารีตามอัธยาศัย คือไม่เห็นแก่ตัวมากเกินไป หรือไม่ฟุ้งเฟ้อจนเกินไป ทั้งนี้เพื่อแสดงออกให้เราเป็นสมาชิกของสังคม ควรทำตัวให้สังคมเห็นคุณค่าของเราด้วย
  10. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ได้แก่การเสียสละ แบ่งปันสิ่งที่เรามีอยู่ให้เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่นตามสมควร ช่วยเหลืออนุเคราะห์ผู้อื่นเมื่อมีโอกาส
- คำว่า “ค่านิยม” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Value” คำนี้แต่เดิมใช้ว่า “คุณค่า” ซึ่งหมายถึงการแสดงออกทางพฤติกรรมในทางที่ดี ไม่ดี ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามค่านิยมที่ดีมักได้รับการยกย่องว่ามีค่านิยม ค่านิยมจึงเป็นเกณฑ์มาตรฐานในการประเมินค่าพฤติกรรมของคนในสังคม

พจนานุกรมบัณฑิตยสถาน (2542 : 366) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คำนิยมเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่พึงปรารถนาโดยสังคมถือว่ามีความดี แบบอย่างพฤติกรรมนี้จะเกี่ยวข้องกับวัตถุหรือมิใช่วัตถุก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (อ้างในณรงค์ เสงี่ยมประสาธน์, 2544 : 66) ให้ความหมาย คำนิยม หมายถึง สิ่ง ที่คนสนใจ สิ่ง ที่คนปรารถนาที่จะได้ ปรารถนา จะเป็นหรือกลับกลายมาเป็นสิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งบังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนบูชายกย่อง และมีความสุขที่จะได้เห็น ได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ นอกจากนั้น สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้แบ่งคำนิยมไว้ 2 รูปแบบ และแต่ละรูปแบบแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

รูปแบบที่ 1 แบ่งคำนิยมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. คำนิยมเกี่ยวกับตนเอง ได้แก่ คำนิยมการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ กับคำนิยมการประหยัดและออม
2. คำนิยมเกี่ยวกับสังคม ได้แก่ คำนิยมการมีระเบียบและเคารพกฎหมายกับคำนิยมการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
3. คำนิยมเกี่ยวกับชาติ ได้แก่ ความนิยมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

รูปแบบที่ 2 แบ่งคำนิยมออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 3.1 คำนิยมด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ คำนิยมการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบต่อคำนิยมการประหยัดและออม
- 3.2 คำนิยมด้านสังคม ได้แก่ คำนิยมการมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมายกับคำนิยมปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
- 3.3 คำนิยมด้านการเมืองและการปกครอง ได้แก่ คำนิยมความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

คำนิยมของสังคมไทยเป็นเป้าหมายที่ผู้คนในสังคมมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงจุดนั้นเพื่อให้ได้สิ่งนั้น ๆ ซึ่งอาจเป็นทรัพย์สิน ชื่อเสียง ตำแหน่งราชการ การได้รับยกย่องว่าเป็นชื่อสัตย์ ดังนั้นวิธีการที่จะให้ได้มาและสิ่งที่จะได้มาหรือผลที่จะเกิดขึ้นมีขึ้นในสังคม จึงเป็นสิ่งที่อาจเป็นคุณค่าอย่างอนันต์และอาจเกิดโทษมหันต์ก็ได้ ด้วยเหตุที่คำนิยมมีความสำคัญมาก เพราะส่งผลกระทบต่อกระเทือนถึงความเจริญหรือความเสื่อมของสังคมและความมั่นคงของชาติ กล่าวคือ สังคมที่มีคำนิยมที่เหมาะสมถูกต้อง เช่น ความซื่อสัตย์ ความขยันหมั่นเพียร ความเสียสละ ความมีระเบียบ ความสามัคคี ฯลฯ สังคมนั้นย่อมจะเจริญก้าวหน้าอย่างแน่นอน สังคมใด

ที่มีค่านิยมไม่เหมาะสม เช่น รักอิสระเบรี ตัวใครตัวมัน สังคมนั้นจะเสื่อมลงและขาดความมั่นคงภายในชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องสร้างค่านิยมที่เหมาะสมเป็นค่านิยมที่นำไปสู่ความเจริญก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมมากที่สุด ส่วนค่านิยมที่ไม่ก่อให้เกิดผลดีก็ควรที่จะหาวิธีการปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงค่านิยมนั้น ๆ

สรุปได้ว่า จริยธรรมและค่านิยมที่เหมาะสม หมายถึง ความเชื่อถือประจำจิตใจของตนและยึดมั่นถือมั่นเอาหลักของความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม ตามแนววัฒนธรรมไทย ได้แก่ ความรอบคอบ ความสามัคคี รักเกียรติ ซื่อสัตย์สุจริต หิริโอตตัมปะ ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ความกตัญญูกตเวที ความอดทน ความมีใจกว้างขวาง โอบอ้อมอารี และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

1.3.8 การเคารพ ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ชาติ คือ สิ่งที่ทุกคนต้องรักและเทิดทูน หากไม่มีชาติชีวิตก็หมดความหมาย เพราะขาดความเป็นอิสระและความปลอดภัยในชีวิต ทุกคนจึงรักและหวงแหนชาติของตน เรารู้เรื่องชาติของเราได้จากประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม จากประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้รับ สัญลักษณ์ที่สำคัญของชาติ คือ ธงชาติ ธงชาติเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของชาติในการติดต่อกับประเทศอื่น ๆ และเป็นเครื่องเตือนใจให้คนคิดถึงชาติอย่างสม่ำเสมอ เช่น การเคารพธงชาติทุกวัน เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้คิดถึงคุณประโยชน์ของชาติ และเป็นการปลูกฝังจิตใจให้ระลึกถึงและรักชาติ

การร้องเพลงชาติก็เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความยึดมั่น ความผูกพัน ความภาคภูมิใจที่มีต่อประเทศชาติของตน

มารยาทในการเคารพชาติและธงชาติ

1. ต้องทำความเคารพธงชาติ
2. เมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติ ต้องทำความเคารพด้วยการยืนตรง
3. ร้องเพลงชาติได้
4. พுகถึงชาติในลักษณะที่ยกย่อง ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นชาติของตน

การเคารพศาสนา ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติ ศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีมีศีลธรรม มีเมตตาต่อกัน ทุกคนควรให้ความเคารพซึ่งในพระธรรมคำสั่งสอน เพราะชาติใดไม่มีศาสนา ชาตินั้นจะถูกทำลายได้ง่าย ศาสนาจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการช่วยชาติให้อยู่รอดปลอดภัย

การเคารพศาสนาทำได้ ดังนี้

1. ทำบุญต่อบาตรตามกำลังความสามารถ โดยเฉพาะในวันสำคัญทางศาสนา
2. เมื่อเข้าไปโบสถ์วิหาร ต้องถอดรองเท้าและนั่งอย่างสำรวม ไม่พูดคุยเสียงดัง
3. เห็นพระพุทธรูปในวัด ควรทำความเคารพด้วยการไหว้หรือกราบ
4. เห็นพระภิกษุ สามเณร ควรจะเคารพ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่น
5. เวลาพระเทศน์ ควรตั้งใจฟังอย่างสำรวม
6. ควรสวดมนต์ได้บ้าง
7. กราบพระก่อนนอนทุกคืน พร้อมกับระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

การทำความเคารพพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นที่เคารพสักการะสูงสุดของปวงชนชาวไทย พระองค์ทรงร่วมทุกข์ร่วมสุขกับคนไทย ประเทศชาติจะดำรงอยู่ก็เพราะมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมแห่งจิตใจในการต่อสู้กับอริราชศัตรู ในการรักษาเอกราชของประเทศ หรือในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า พระองค์มีธรรมาธิปไตยเป็นธงประจำตัวของพระองค์ เวลาพระองค์เสด็จไปไหนตรงนั้นจะปักอยู่หน้ารถพระที่นั่ง และเพลงสรรเสริญ พระบารมีเปรียบเสมือนสัญลักษณ์แทนพระองค์

พระมหากษัตริย์มีบทบาทต่อสังคมไทยตลอดมา แม้ว่าในปัจจุบันพระมหากษัตริย์ทรงดำรงฐานะประมุขของประเทศ แต่ในทางปฏิบัติประชาชนยังเห็นว่าพระมหากษัตริย์มีอำนาจคนไทยเรามีความเคารพและยึดมั่นในองค์พระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมของประชาชน ดังจะพบได้จากการถวายความจงรักภักดีในวาระการเสด็จไปในท้องที่ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์พระมหากษัตริย์ไทยปัจจุบันที่ได้พยายามพัฒนาสังคมไทย คุณงามความดีที่พระองค์ได้ทรงสร้างไว้แก่ชุมชน จึงช่วยเสริมให้สถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญต่อสังคมยิ่ง

สรุปได้ว่า การเคารพยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หมายถึง การเคารพยึดมั่นใน 3 สถาบัน ได้แก่ สถาบันชาติ เช่น การเป็นเมืองที่ดีของชาติ ด้วยการปฏิบัติตามกฎหมาย การเสียภาษี การร่วมพัฒนาสังคม การช่วยเหลือคนอื่น การเคารพศาสนา เช่น การปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอย่างเคร่งครัด และ การเคารพพระมหากษัตริย์ การปฏิบัติตนตามกระแสพระราชดำรัส การเคารพกราบไหว้บูชาพระบรมฉายาลักษณ์ การประดับธงประจำพระองค์

1.3.9 วิถีครอบครัวไทย

สุพัตรา สุภาพ (2534: 37) กล่าวถึงลักษณะของครอบครัวไทยโดยทั่ว ๆ ไป ดังนี้

1. ครอบครัวเดี่ยว หรือครอบครัวขนาดเล็ก (Nuclear family) เป็นครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก ส่วนมากจะไม่ค่อยมีญาติพี่น้องมาอยู่ด้วย โดยเฉพาะสังคมในเมืองจะมีลักษณะครอบครัวแบบนี้เป็นส่วนมาก ตลอดจนกฎหมายไทยระบุว่า การจดทะเบียนสมรสจะต้องมีเพียงคนเดียวเท่านั้น คือ แบบสามีหนึ่ง ภรรยาหนึ่งเท่านั้น (Monogamy) ถ้ามีการจดทะเบียนเกินกว่า 1 ครั้ง โดยไม่ได้มีการจดทะเบียนหย่ากับภริยาก่อนแรก การจดทะเบียนครั้งหลังจะเป็นโมฆะถ้าศาลสั่งแล้วภริยาที่จดทะเบียนหลังจะเป็นภริยานอกสมรส

2. ชายเป็นใหญ่กว่าหญิง เป็นครอบครัวที่ถือว่า บิดาเป็นใหญ่ (เป็นผู้นำหรือสามีมีอำนาจ) Patriarchal หญิงที่สมรสโดยการจดทะเบียนสมรสก็ต้องใช้นามสกุลสามี ลูกที่เกิดมาก็ต้องใช้นามสกุลบิดา สามีมีหน้าที่เลี้ยงภริยาและบุตร มีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินทุกอย่างในครอบครัว

3. การเคารพเชื่อฟังตามลำดับอาวุโส (Seniority) ครอบครัวไทยจะยำเรื่องอาวุโสแต่วัยเด็ก โดยนึ่งต้องเคารพที่ ป้า น้า อา โดยเฉพาะ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นการยำเรื่องวัยวุฒิ ซึ่งสังคมชนบทยำเรื่องนี้ไว้มาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาวชนบทส่วนใหญ่ไม่กล้าเสนอ ความคิดริเริ่มที่มีเหตุผลที่เป็นการขัดความประสงค์ของผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่จึงไม่กล้ารับของใหม่ที่คิดไปกว่าที่เคยเห็น และเคยทำมา ส่วนในเมืองก็มีการให้เกิดผู้อาวุโสเช่นกัน

4. ความผูกพันทางสายโลหิต คนไทยเรานั้น ยังเป็นโสดยังอยากอยู่กับพ่อแม่ตลอดไป บางคนแม้จะแต่งงานไปแล้วก็ยังอยากอยู่กับพ่อแม่ ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น เป็นห่วงพ่อแม่ เพราะเหตุผลด้านเศรษฐกิจ เพราะไม่มีใครเลี้ยงดูลูก ไม่มีใครเฝ้าบ้าน เป็นต้น โดยครอบครัวไทยให้ความรักกันในลักษณะ รักเคารพระหว่างสามีและภรรยา ความรักระหว่างสามีภรรยาต่อบุตร ความรักความกตัญญูผู้เคยอุปการะ และความรักความสัมพันธ์ทางสายโลหิต

5. ความร่วมมือระหว่างสมาชิก โดยสามีเป็นผู้จัดหารายได้ ภริยาเป็นผู้จับจ่ายใช้สอยและดูแลบ้านเรือน บุตรมีหน้าที่เรียนหนังสือ (ถ้ายังอยู่ในวัยเรียน) และช่วยบิดามารดาตามความสามารถ

6. เด็กได้รับความรักความอบอุ่น พ่อแม่มักจะรักลูกจึงอยากให้ลูกมีชีวิตที่ดีพยายามเลี้ยงลูกอย่างดีที่สุด

ดังนั้นครอบครัวไทยจึงเป็นครอบครัวขนาดเล็ก แต่มีความอบอุ่น มีการเคารพเชื่อฟังตามลำดับอาวุโส มีความร่วมมือระหว่างสมาชิก ชายเป็นใหญ่ มีความผูกพันทางสายโลหิตอย่างแน่นแฟ้น

สรุปได้ว่า วิถีครอบครัวไทย ที่เป็นครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวขนาดเล็ก (Nuclear family) เป็นครอบครัวแบบพ่อแม่ลูก เป็นแบบสามีหนึ่ง ภริยาหนึ่งเท่านั้น (Monogamy) ชายเป็นใหญ่กว่าหญิง การเคารพเชื่อฟังตามลำดับอาวุโส (Seniority) ความผูกพันทางสายโลหิต ความร่วมมือระหว่างสมาชิก โดยสามีเป็นผู้จัดหารายได้ ภริยาเป็นผู้จับจ่ายใช้สอยและดูแลบ้านเรือน บุตรมีหน้าที่เรียนหนังสือ (ถ้ายังอยู่ในวัยเรียน) และช่วยบิดามารดาตามความสามารถ และเด็กจะได้รับความรักความอบอุ่น พ่อแม่มักจะรักลูกจึงอยากให้ลูกมีชีวิตที่ดี พยายามเลี้ยงลูกอย่างดีที่สุด

1.3.10 วิถีชีวิต และภูมิปัญญาไทย

ประเวศ วะสี (อ้างใน วรวิฑูร สุวรรณฤทธิ์.2546 :148) ให้แนวคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะที่เชื่อมโยงกันหมดในทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชา ๆ แบบที่เราเรียนฉะนั้นวิชาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ อาชีพ ความเป็นอยู่ การศึกษา วัฒนธรรม จะผสมกลมกลืนเชื่อมโยงกันหมด

เสรี พงศ์พิศ (อ้างใน วรวิฑูร สุวรรณฤทธิ์.2546 : 148) ได้แบ่งภูมิปัญญาไทยเป็น 2 ระดับ คือระดับชาติและระดับท้องถิ่น

1. ภูมิปัญญาระดับชาติ เป็นภูมิปัญญาที่พัฒนาสังคมไทยให้รอดพ้นวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในอดีต เช่น กรณีการกอบกู้เอกราชของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช การป้องกันตนเองไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นสมัยยุคล่าอาณานิคม
2. ภูมิปัญญาระดับท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นเฉพาะท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น เป็นพื้นความรู้ของชาวบ้านในการคิดแก้ปัญหาในชีวิตของตนเอง หรือสติปัญญาอันเกิดจากการเรียนรู้ สะสม ถ่ายทอดประสบการณ์ที่ยาวนานของผู้คนในท้องถิ่น

ลักษณะของภูมิปัญญาไทย ดังนี้

1. ภูมิปัญญาไทย เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความเชื่อ (Belief) และพฤติกรรม (Behavior)
2. ภูมิปัญญาไทยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
3. ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต
4. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม

5. ภูมิปัญญาไทยเป็นแกนหลัก หรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ

6. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ในตัวเอง

7. ภูมิปัญญาไทยมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อการปรับสมดุลในการพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา

ชาติไทยได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่และความเจริญรุ่งเรือง ในปัจจุบันเอกลักษณ์ความเป็นไทยแห่งวิถีชีวิตและภูมิปัญญา เป็นความภาคภูมิใจที่เราทุกคนควรสืบทอดและส่งเสริมให้ดำรงอยู่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ระบุไว้ว่า “รัฐพึงส่งเสริมและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมแห่งชาติ” เนื่องจากวัฒนธรรมไทยเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิต การพัฒนาประเทศ ด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ป้องกันการทำลายวัฒนธรรมและศาสนา โดยส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อเชิญชวน ส่งเสริมเผยแพร่ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัว สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว และชุมชน วิถีไทยกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ รวมทั้งการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรม

รุ่ง แก้วแดง (อ้างใน วรวิฑู สวรรณฤทธิ์.2546 :155) แบ่งภูมิปัญญาไว้ 11 สาขา ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิค ด้านการเกษตรกับเทคโนโลยีโดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตร ด้านการตลาด การแก้ปัญหาด้านการผลิต และรู้จักปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับเกษตร

2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ตลอดจนการผลิตและการจำหน่ายผลผลิต หัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

3. สาขาการแพทย์โบราณ หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา การใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมบริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

8. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนาและบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาทหน้าที่ขององค์กร เช่นกลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานเกี่ยวกับภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และ การใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถในการประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา

11. สาขาการศึกษา หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอดการอบรมเลี้ยงดู การบ่มเพาะ การสอนสั่ง การสร้างสื่อและอุปกรณ์ การวัดความสำเร็จของการศึกษา

สรุปได้ว่า วิธีชีวิตและภูมิปัญญาไทย หมายถึง คุณลักษณะหรือสิ่งที่ปรากฏในการดำเนินชีวิตในสังคมไทย มีลักษณะ ดังนี้ เป็นองค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะของคนไทย เป็นลักษณะองค์รวมของภูมิปัญญาเด่นชัดในหลายด้าน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา และประเพณี

2. เจตคติ

2.1 ความหมายของเจตคติ

คำว่า “เจตคติ” ตรงกับภาษาอังกฤษ “Attitude” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Aptus” แปลว่า โน้มเอียง เหมาะสม มีผู้ใช้คำอื่นในความหมายเดียวกันเช่น “ทัศนคติ”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 321) ได้ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ท่าที หรือความรู้สึก ความคิดเห็นของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษา และนักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า เจตคติไว้อย่างมากมาย ดังนี้

กู๊ด (Good, 1973 : 49) ได้ให้ความหมายว่า เจตคติ หมายถึง ความพร้อมที่จะแสดงออก ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาจเป็นการเข้าหาหรือหนี หรือต่อต้านสภาพการณ์บางอย่าง เช่น รักเกลียดกลัว ไม่พอใจต่อสิ่งนั้น ๆ

ฮิลการ์ด (Hilgard, 1962 : 564) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกครั้งแรกที่มีต่อ บุคคลใดบุคคลหนึ่ง สิ่งใดสิ่งหนึ่ง แนวความคิดใด หรือสภาพการณ์ใดในทางเข้าหาหรือหนี ออกห่าง และเป็นความพร้อมที่จะคอยสนองในครั้งต่อไป ในทางเอนเอียงไปในลักษณะเดิม เมื่อพบกับสิ่งดังกล่าวนั้นอีก

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543 : 54) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกเชื่อ ศรัทธา ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดความพร้อมที่จะแสดงการกระทำออกมาซึ่งอาจเป็นไปได้ ในทางดี หรือไม่ดีก็ได้

สันติสุข ไชยมงคล (2543 : 14) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกและการแสดง การกระทำหรือมีแนวโน้มที่จะแสดงการกระทำออกมาของบุคคลที่มีต่อเฉพาะบุคคล สิ่งของ เฉพาะสถานการณ์ซึ่งมีลักษณะทางบวก (Positive) คือความพอใจ ยินดีปฏิบัติ กับลักษณะ ทางลบ (Negative) คือความไม่พอใจ ขัดแย้ง ไม่ร่วมมือ และลักษณะแบบกลาง ๆ คือรู้สึก เฉย ๆ ไม่มีปฏิกิริยาใด ๆ

สุชา จันทน์เอม (2540 : 242) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก หรือท่าทีของ บุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ไปในทำนองที่พึงพอใจ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยก็ได้

สรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจ เป็นบุคคลหรือสิ่งของ และเป็นตัวที่จะชี้แนวทางในการแสดงพฤติกรรม กล่าวคือ ถ้ามีเจตคติ ไม่ดี ก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่เข้าหาโดยการถอยหนี หรือต่อต้านในการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ถ้าตัวบุคคลมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งใดแล้วย่อมมีโอกาสที่จะแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งนั้นมากขึ้น ด้วย

เหตุนี้การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์จึงมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจเรื่องของเจตคติเพราะเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการกระทำ

2.2 องค์ประกอบของเจตคติ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2546 :247-248) กล่าวว่าเจตคติ มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบทางด้านความรู้ความเข้าใจ เป็นองค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งเรานั้น ๆ เพื่อเป็นเหตุผลที่จะสรุปได้ว่าความ และรวบรวมเป็นความเชื่อ

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคล ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้า เป็นผลเนื่องมาจากการที่บุคคลประเมินสิ่งเร้านั้นแล้วว่า พอใจ หรือไม่พอใจ ต้องการ หรือไม่ต้องการ ดีหรือเลว

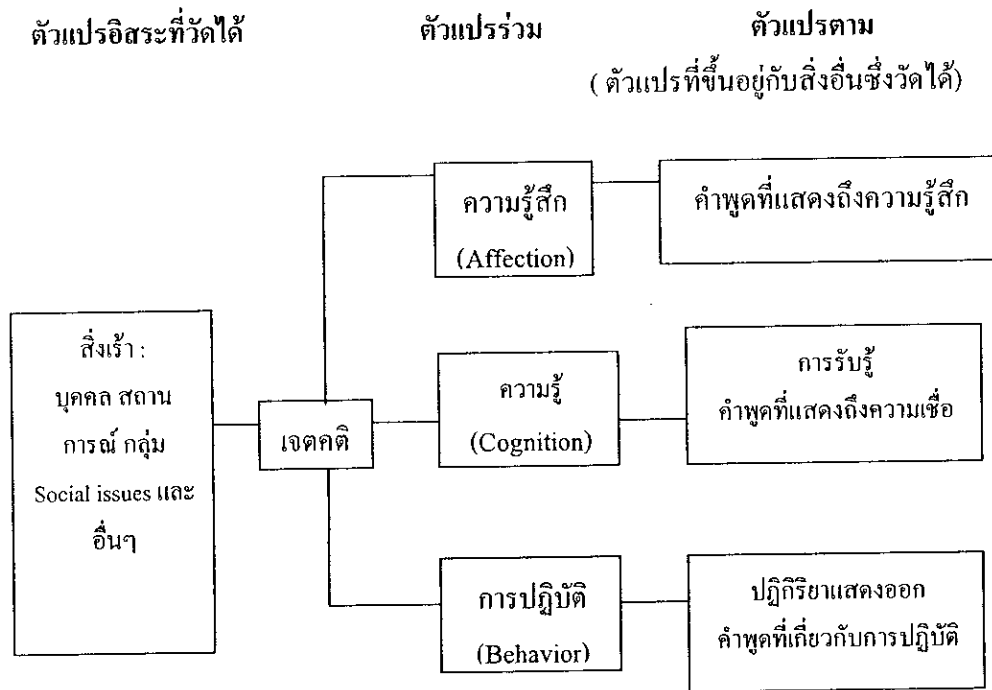
3. องค์ประกอบทางพฤติกรรม เป็นองค์ประกอบทางด้านความพร้อมหรือความโน้มเอียง ที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ หรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทิศทางที่จะสนับสนุนหรือคัดค้าน ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อหรือความรู้สึกของบุคคล ที่ได้จากการประเมินผลพฤติกรรมที่คิดจะแสดงออกมา

ฟรีแมน (สก็คี่ สุนทรเสณี. 2531 : 4 - 5 อ้างอิงมาจาก Freeman. 1970 : 244) ได้จำแนกองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. องค์ประกอบทางการรับรู้ (Cognitive Component) เป็นเรื่องของการรับรู้ของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นการรับรู้เกี่ยวกับวัตถุ สิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่ารู้สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นได้อย่างไร รู้ในทางที่ดีหรือไม่ ในทางบวกหรือทางลบ ซึ่งจะก่อให้เกิดเจตคติ ถ้าเรารู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดี เราก็จะมีเจตคติต่อสิ่งนั้นในทางที่ดี และถ้ารู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ไม่ดี เราก็จะมีเจตคติไม่ดีต่อสิ่งนั้นด้วย ถ้าเราไม่รู้จักสิ่งใดเลยเจตคติก็ไม่เกิดขึ้น หรือไม่มีสิ่งใดในโลกเราก็จะไม่เกิดเจตคติต่อสิ่งใด ๆ เลย

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective Component of Feeling Component) หรือองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งถูกเร้าขึ้นจากการรู้นั้น เมื่อเราเกิดการรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว จะทำให้เราเกิดความรู้สึกในทางที่ดีหรือไม่ดี ถ้าเรารู้สึกต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ไม่ดี เราก็จะไม่ชอบหรือไม่พอใจในสิ่งนั้น ซึ่งความรู้สึกนี้จะทำให้เกิดเจตคติในทางใดทางหนึ่ง คือ ชอบหรือไม่ชอบ ความรู้สึกนี้เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะเปลี่ยนแปลงได้ยากมาก ไม่เหมือนกับความจริง (Facts) ต่าง ๆ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงได้ยากกว่าถ้ามีเหตุผลเพียงพอ

3. องค์ประกอบทางด้านแนวโน้มในเชิงพฤติกรรมหรือการกระทำ (Action Tendency Component or Behavioral Component) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้น ๆ ในทางใดทางหนึ่ง คือ พร้อมที่จะสนับสนุน ช่วยเหลือ หรือในทางทำลาย ขัดขวาง ต่อผู้ เป็นต้น องค์ประกอบของเจตคติสามารถสรุปได้ว่าออกมาเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 แสดงองค์ประกอบเจตคติ

ที่มา : ประภาณี สุวรรณ (2520 : 4)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของเจตคตินั้นอาจแบ่งได้ 3 ด้าน คือ ความคิด ความรู้ ความรู้สึก และการแสดงพฤติกรรม จะเห็นได้ว่าเจตคตินั้นมีความสำคัญเพราะจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือการแสดงออกของบุคคล

2.3 ลักษณะของเจตคติ

อารี ศรีชัยพงษ์ (2530. : 284 – 285) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของเจตคติไว้ ดังนี้

1. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล ชีวิตของบุคคลเจริญวัยในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันไป เด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะได้รับ

การปลูกฝังที่ดีงาม ได้เรียนรู้และรับประสบการณ์ที่ดี เน้นความรู้สึกที่ได้รับไว้ก่อนมา ก็จะเกิดเป็นความรู้สึก และแสดงพฤติกรรมออกมาว่าเป็นเจตคติที่ดีเป็นส่วนใหญ่ ในทางตรงกันข้ามเด็กที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดีเมื่อเจริญขึ้นก็อาจมีเจตคติที่ไม่ดี

2. เจตคติเกิดจากความรู้สึกที่สะสมไว้นาน สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลในการกล่อมเกลานุคลิกภาพของเด็ก เมื่อเด็กเจริญเติบโตขึ้นได้รับการสะสมความรู้สึกในด้านต่าง ๆ ไว้ เช่น ความเชื่อในเรื่องภูตผีปิศาจ ความรู้สึกของเด็กที่เป็นลูกกำพร้า ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะเก็บสะสมไว้ เมื่อเติบโตใหญ่ก็จะเป็นความรู้สึกหรือเจตคติในเรื่องนั้น ๆ

3. เจตคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลย่อมมีสาเหตุมีเหตุผลเสมอ ในบรรดาพฤติกรรมของบุคคลนอกจากจะมีเหตุผลหรือสาเหตุแล้ว ยังขึ้นอยู่กับอิทธิพลของเจตคติอีกด้วย เพราะเจตคติมีส่วนสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล เช่น เด็กที่มีเจตคติที่ดีต่อครู และต่อโรงเรียนก็อยากมาโรงเรียน ในบางครั้งผู้ปกครองให้หยุดเรียนก็ไม่ยอม หรือบุคคลที่มีเจตคติไม่ดีต่อใครคนหนึ่งสังเกตให้ดีจะพบว่าเขาจะไม่เกี่ยวข้องด้วย

4. เจตคติสามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ที่มีพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกันเสมอ และชอบอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะ เมื่อบุคคลอยู่รวมกลุ่มมีการติดต่อสื่อความหมายและมีสัมพันธ์ภาพต่อกันเป็นช่องทางที่ทำให้บุคคลสามารถถ่ายทอดไปสู่คนอื่น ๆ ได้

5. เป็นพลังสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม พฤติกรรมที่แสดงออกต่อสิ่งใดอย่างใบนั้นจะขึ้นอยู่กับเจตคติเป็นสำคัญ

6. เป็นสภาพของจิตที่มีความถาวรพอสมควร ทั้งนี้เนื่องมาจากบุคคลแต่ละคนก็ได้รับความรู้ และผ่านการเรียนรู้มามาก อย่างไรก็ตามเจตคติอาจเปลี่ยนแปลงได้อันเนื่องมาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

สมบูรณ วิมูลอาจ (2539 : 20 -21) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของเจตคติไว้ ดังนี้

เจตคติเป็นความรู้สึกที่บ่งบอกลักษณะทางจิตใจ อารมณ์ของบุคคล ซึ่งอาจเป็นลักษณะที่ไม่แสดงออกมามาก่อนนอกให้บุคคลอื่นเห็นหรือเข้าใจก็ได้ มีลักษณะทั่วไปที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. เจตคติเป็นเรื่องของอารมณ์ (Feeling) อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลจะมีการกระทำที่เสแสร้ง โดยแสดงออกไม่ให้ตรงกับความรู้สึกของตน เมื่อเขารู้ตัวหรือรู้ว่ามีคนสังเกต

2. เจตคติเป็นเรื่องเฉพาะตัว (Typical) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกัน แต่รูปแบบการแสดงออกแตกต่างกันไป หรืออาจมีการแสดงออกที่เหมือนกัน แต่ความรู้สึกต่างกันก็ได้

3. เจตคติมีทิศทาง (Direction) การแสดงออกของความรู้สึกสามารถแสดงออกได้สองทิศทาง เช่น ทิศทางบวกเป็นทิศทางที่สังคมปรารถนา และทิศทางลบเป็นทิศทางที่สังคมไม่ปรารถนา ได้แก่ ชื้อสตัย – คดโกง, รัก –เกลียด, ชอบ – ไม่ชอบ, ขยัน – ขี้เกียจ

4. เจตคติมีความเข้ม (Intensity) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกันในสถานการณ์เดียวกัน แต่อาจแตกต่างกันเรื่องความเข้ม ที่บุคคลรู้สึกมากน้อยต่างกัน เช่น รักมาก ขยันมาก ขยันน้อย เป็นต้น

5. เจตคติต้องมีเป้า (Target) ความรู้สึกจะเกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้ เช่น รักพ่อแม่ ขยันเข้าเรียน ขี้เกียจทำการบ้าน เป็นต้น

ฮอร์และไรท์ (อ้างใน ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2543 : 57 -58) ได้กล่าวถึงลักษณะทั่ว ๆ ไปของเจตคติ ดังนี้

1. เจตคติเป็นความรู้สึก โน้มเอียงจากการประเมิน ยังไม่ใช่พฤติกรรม
2. เจตคติเปลี่ยนทิศทางตั้งแต่การแสดงความรู้สึกไปทางบวกหรือทางลบ
3. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้มากกว่าการมีมาตั้งแต่กำเนิด
4. เจตคติขึ้นอยู่กับเป้าเจตคติและสิ่งเร้า เช่น คน สัตว์ สิ่งของ
5. เจตคติมีค่าสหสัมพันธ์ภายในเปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่ม
6. เจตคติมีลักษณะมั่นคง ทนทาน และเปลี่ยนยาก

สรุปได้ว่า ลักษณะของเจตคติที่สำคัญเป็นเรื่องของอารมณ์ (Feeling) เป็นเรื่องเฉพาะตัว (Typical) เจตคติมีทิศทาง (Direction) เจตคติมีความเข้ม (Intensity) และเจตคติต้องมีเป้าหมาย (Target)

2.4 ทฤษฎีและความเชื่อเกี่ยวกับเจตคติ

2.4.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543 : 64 – 65) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้และความเชื่อเกี่ยวกับเจตคติ สรุปได้ว่า การเชื่อมตงความสัมพันธ์ การเสริมแรงและการเลียนแบบเป็นกลไกสำคัญในการเรียนรู้เจตคติ ผลคือ ทฤษฎีการเรียนรู้เป็นตัวทำให้เกิดเจตคติขึ้นมา จากการเรียนรู้ข้อเท็จจริง ความเชื่อต่าง ๆ แล้วประเมินว่าอะไรมีความสำคัญในทางบวก อะไรเป็นทางลบ

2.4.2 ทฤษฎีการวางเงื่อนไขและการเสริมแรง (Conditioning and Reinforcement Theory)

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2542 : 215 -218) กล่าวถึงทฤษฎีการวางเงื่อนไขและการเสริมแรงกับความเชื่อเกี่ยวกับเจตคติ สรุปได้ว่า เจตคติไม่ได้เกิดขึ้นโดยกำเนิดแต่เกิดขึ้นมาภายหลัง ซึ่งอาจเกิดจากการเรียนรู้ การเรียนแบบหรือการเสริมแรง และบุคคลใดบุคคลหนึ่งจะมีเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเมื่อถูกวางเงื่อนไขหรือถูกนำไปเกี่ยวข้องกับอีกสิ่งหนึ่งที่เขาชอบหรือสิ่งที่เขาไม่ชอบเจตคติที่อยู่ก่อนแล้ว เขาจะเชื่อมโยงสองสิ่งดังกล่าวเข้าด้วยกัน และจะชอบในสิ่งที่เป็นเงื่อนไขนั้นด้วย

2.4.3 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2542 : 218 – 230) ได้กล่าวถึงแนวทางของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเจตคติ สรุปได้ว่าได้ดังนี้

1) แนวทางการเปลี่ยนแปลงเจตคติโดยใช้การสื่อความหมาย

คาร์ล โหฟแลนด์ (Carl Hovland อ้างในศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. 2542 :219) นักจิตวิทยาที่เน้นความรู้สึกรวมทั้งอารมณ์ จึงมีความเชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงของเจตคติว่า เจตคติ (ความรู้สึกรวมทั้งอารมณ์) จะเปลี่ยนแปลงได้ถ้าความเชื่อหรือความคิดซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านความรู้เปลี่ยนแปลงไป โดยมีปัจจัยสำคัญ คือ องค์ประกอบในการสื่อสาร ได้แก่ ต้นกำเนิดของสาร (Source) สาร (Message) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) ผู้รับสาร (Recipient) องค์ประกอบดังกล่าว สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงเจตคติ คือ ทำให้เกิดความเข้าใจ และผู้รับสารยอมรับ

2) แนวทางการเปลี่ยนแปลงเจตคติโดยอาศัยแรงจูงใจ

แรงจูงใจที่จะผลักดันให้คนเรามีการเปลี่ยนแปลงเจตคติหรือความคิดเห็นเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความเครียดซึ่งเกิดจากสภาพขาดสมดุล เพราะองค์ความรู้ (Cognitive Element) หลายองค์ที่มีต่อสิ่งเดียวกันไม่สามารถสมานกัน ได้ ซึ่งทฤษฎีที่อาศัยหลักการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้เป็นพื้นฐาน มี 2 ทฤษฎี คือ

(1) ทฤษฎีความขัดแย้งขององค์ความรู้ (Cognitive Dissonance Theory)

ศาสตราจารย์ลีออน เฟสติงเกอร์ (Leon Festinger อ้างในศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. 2542 : 223) ได้เสนอทฤษฎีซึ่งมีหลักการพื้นฐานว่า การเกิดความขัดแย้งขององค์ความรู้ของคนเราทำให้เขาไม่สบายใจ บุคคลจะลดความขัดแย้งขององค์ความรู้แล้วแสวงหาความสอดคล้องขององค์ความรู้ นอกจากนั้นบุคคลจะพยายามหลีกเลี่ยงสถานการณ์และข่าวสารที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งขององค์ความรู้ โดยเฟสติงเกอร์ ได้เสนอแนวทางจัดการขัดแย้งขององค์ความรู้ 3 วิธี คือ

(1.1) ลดความสำคัญขององค์ความคิดที่เป็นตัวขัด

(1.2) ตัดส่วนขององค์ความคิดออกไปทำได้โดยการเพิกเฉย ไม่สนใจ

(1.3) เพิ่มความสำคัญให้แก่ส่วนขององค์ความคิดที่เป็นตัวเสริม

(Consonant Cognitive) เพื่อให้มีน้ำหนักมากกว่าตัวขัด

(2) ทฤษฎีสสมดุลย์ (Balance Theory)

ฟริตซ์ ไฮเดอร์ (Fritz Heider) อธิบายในศักดิ์ไทย สุรกิจบรรพ. 2542: 225

เสนอว่า มนุษย์ทุกคนชอบความสัมพันธ์ระหว่างกัน อยู่ในสภาวะสมดุลซึ่งเป็นสภาพที่มั่นคงราบรื่น และสงบ ความสัมพันธ์ ประกอบด้วย ความสัมพันธ์เชิงอารมณ์ว่าชอบหรือไม่ชอบ (Sentiment Relation) และความสัมพันธ์แบบเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้อง (Unit Relation)

3) แนวทางการเปลี่ยนแปลงเจตคติโดยทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมตนเอง (Self Persuasion Theory) เป็นการเปลี่ยนแปลงจากกระบวนการคิดซึ่งทำให้ความคิดเห็นของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เปลี่ยนไปในทางเข้มข้นขึ้น หรือมีการโน้มน้าวจิตใจตนเอง

2.5 เครื่องมือวัดเจตคติและการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติ

ศักดิ์ไทย สุรกิจบรรพ (2542 : 230 – 231) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีวัดเจตคติวัดได้จากพฤติกรรมการทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งวิธีวัดแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. วิธีวัดโดยตรง (Directive Technique) ได้แก่

1.1 วิธีสัมภาษณ์ (Interview)

1.2 แบบสอบถาม (Questionnaires)

2. วิธีวัดทางอ้อม (Indirective Technique)

2.1 ให้อ่านแล้วต่อความหมาย

2.2 ให้หาคำมาสัมพันธ์

2.3 การผูกเรื่องจากภาพ (Story Telling)

3. การศึกษาจากสิ่งอื่นโดยไม่ต้องคิดต่อกับบุคคลที่เราจะวัดเลย (Unobtrusive Technique)

การวัดเจตคติโดยใช้แบบสอบถามและนิยมใช้กันเป็นแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. การสร้างแบบเทอร์สโตน (Thurstone's Method)

ลัวัน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543 : 66) กล่าวสรุปได้ว่าวิธีนี้ เครื่องมือชนิดนี้ไม่มีมาตราตัวเลขติดไว้ แต่จะมีข้อความแสดงความรู้สึกทางบวก กลาง ลบ ครอบคลุมจำนวนมาตราที่กำหนดไว้ เช่น 5 มาตรา จำนวนข้อน้อยที่สุดควรได้ 5 ข้อ ถ้ากำหนด 11 มาตรา

จำนวนข้อความแสดงทั้งทางบวกและทางลบอย่างน้อยควรมี 11 ข้อ เครื่องมือชนิดนี้ เรียกว่า Equal –Appearing Interval Scale

2. การสร้างแบบทดสอบ (Osgood's Method)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 257) กล่าวไว้ว่า ความคิดรวบยอดต่าง ๆ มีความหมาย ความหมายของความคิดรวบยอดประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ที่จะบรรยายความคิดรวบยอดนั้น ๆ หลายลักษณะด้วยกัน ความคิดรวบยอดมีหลายมิติ จึงสร้างแบบวัดขึ้นโดยใช้ความหมายทางภาษาที่เป็นคำคุณศัพท์ 2 ตัว ดี –เลว สวย –น่าเกลียด

3. การสร้างแบบลิเคอร์ท (Likert's Method)

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543 : 90-96) ได้สรุปได้ว่าการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติแบบลิเคอร์ทไว้ว่า เครื่องมือวัดแบบลิเคอร์ท บางครั้งเรียกว่า Summated Rating Method มีความเชื่อมั่นสูง วัดความรู้สึกได้หลายอย่าง ข้อความอาจเป็นในทางบวกทั้งหมดหรืออาจเป็นทางลบทั้งหมดหรือผสมกันก็ได้ การนำคะแนนข้อที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยมาพล็อตกราฟจะเป็นรูปแบบ Monotonous คือ เป็นลักษณะเป็นไปด้วยกัน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 255) ได้สรุปได้ว่าการสร้างเครื่องมือวัดเจตคติแบบลิเคอร์ทไว้ว่า การจัดให้มีข้อความที่แสดงเจตคติต่อที่หมายในทิศทางใดทิศทางหนึ่งแล้วให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น คำตอบแต่ละข้อความจะมีให้เลือกตอบ 5 ช่วง ตั้งแต่เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างมาก

ในที่นี้ผู้ศึกษาจะเน้นเสนอวิธีการสร้างแบบวัดเจตคติตามแบบวิธีของลิเคอร์ท (Likert) ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวทางของลิเคอร์ทมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือแบบลิเคอร์ท

1. รวบรวมข้อความ แต่ละข้อความต้องมีลักษณะที่คนมีเจตคติต่าง ๆ กัน ตอบต่างกัน และหลีกเลี่ยงข้อความที่ 2 ความหมาย
2. ตรวจสอบข้อความนั้นว่าเหมาะสมกับการตอบเพียงใด ในลักษณะของ 5 ช่วง
3. การตรวจสอบข้อความ เป็นการตรวจสอบเพื่อดูว่าข้อความนั้นเหมาะสมหรือไม่ การตอบควรตอบว่า ชอบ – ไม่ชอบ ,ดี – ไม่ดี ,หรือ เห็นด้วย – ไม่เห็นด้วย ควรใช้ 3 มาตรา, 4 มาตรา หรือ 5 มาตรา เช่น

- ( ) เห็นด้วย
- ( ) ไม่แน่ใจ
- ( ) ไม่เห็นด้วย

หรือ

- ( ) เห็นด้วยอย่างยิ่ง
  - ( ) เห็นด้วย
  - ( ) ไม่เห็นด้วย
  - ( ) ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- หรือ
- ( ) เห็นด้วยอย่างยิ่ง
  - ( ) เห็นด้วย
  - ( ) ไม่แน่ใจ
  - ( ) ไม่เห็นด้วย
  - ( ) ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4. ทดลองดูว่ามีข้อความใดไม่ชัดเจนหรือคลุมเครือ เพื่อการแก้ไข

5. การให้น้ำหนักคะแนนของความเห็น ในแต่ละระดับตามวิธีการของลิเคิร์ต ทำให้มาตรวัดเขาใช้ได้สะดวกมาก เพราะใช้การกำหนดแบบจงใจ เพื่อให้ค่าน้ำหนักประจำของแต่ละระดับความเห็นเห็นเหมือนกันทุกข้อความ

เมื่อแต่ละระดับความเห็นของแต่ละข้อความ วัดเจตคติมีค่าประจำตายตัว การที่หาว่าบุคคลใดมีเจตคติเป็นอย่างไร ก็ใช้วิธีการรวมน้ำหนักหรือคะแนนจากการตอบทุกข้อความของแต่ละคน ถ้าน้ำหนักรวมจากการตอบข้อความทั้งหมดมีค่าสูงหรือได้คะแนนสูง แสดงว่าระดับเจตคติของบุคคลนั้นต่อสิ่งนั้น เป็นไปในลักษณะพอใจหรือคล้อยตาม ย่อมแสดงว่าบุคคลนั้นมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หรือมีความพอใจในสิ่งนั้น

สรุปได้ว่า ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาสร้างแบบสอบถามตามวิธีของลิเคิร์ต โดยใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีคำถามทั้งลักษณะเชิงนิมิตาน (Positive Scale) และลักษณะเชิงนิเสธ (Negative Scale) คำตอบมีระดับความเข้ม 5 ระดับ ให้น้ำหนักเรียงจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งและการสร้างแบบวัดเจตคติมีหลายรูปแบบ ดังนี้ การสร้างแบบเทอร์สโตน (Thurstone's Method) การสร้างแบบออสกู๊ด (Osgood's Method) และ การสร้างแบบลิเคิร์ต (Likert's Method)

2.6 ประโยชน์ของการวัดเจตคติ

ชัยยงค์ ขามรัตน์ (2523 : 17-18) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดเจตคติ สรุปได้ ดังนี้

1. วัดเพื่อทำนายพฤติกรรม เนื่องด้วยเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลย่อมเป็นเครื่องแสดงว่าเรามีความรู้ทางด้านที่ดีหรือไม่ดีเกี่ยวกับสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด เรามีความรู้สักชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด เจตคติของบุคคลจึงเป็นเครื่องทำนายว่าบุคคลนั้นจะมีการกระทำต่อสิ่งนั้นไปในทำนองใดด้วย ฉะนั้นการทราบเจตคติของบุคคลย่อมช่วยให้สามารถทำนายการกระทำของบุคคลนั้นได้ แม้จะไม่ถูกต้องเสมอไปก็ตาม

2. วัดเพื่อหาทางป้องกัน โดยทั่วไปการที่บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งใดอย่างใรนั้น เป็นสิทธิของเขา แต่การอยู่ร่วมกันในสังคมให้สงบสุขบุคคลในสังคมย่อมจะมีเจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะนำไปในทางที่ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมกัน และไม่เกิดความแตกแยกในสังคม

3. วัดเพื่อหาทางแก้ไข เจตคติของบุคคลที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจแตกต่างกัน แต่ในบางเรื่องจำเป็นต้องได้รับความคิดเห็นและเจตคติที่สอดคล้องกัน เพื่อป้องกันปัญหาข้อขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น เจตคติของนักศึกษาที่มีต่อการบริหารของมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องอย่างยั้งที่จะต้องทราบเจตคติของนักศึกษาเพื่อหาทางเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เป็นที่ถูกต้องตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยที่ตั้งไว้

4. วัดเพื่อเข้าใจสาเหตุและผล เจตคติเป็นสาเหตุภายในที่ผลักดันให้บุคคลกระทำในสิ่งต่าง ๆ กัน และสาเหตุภายในหรือเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลได้รับผลกระทบมาจากสาเหตุภายนอกอีกส่วนหนึ่ง นั่น การที่เราจะเข้าใจอิทธิพลของสาเหตุภายนอกที่มีการกระทำของบุคคลต่าง ๆ ให้ชัดเจน บางกรณีจำเป็นต้องวัดเจตคติของบุคคลด้านต่าง ๆ ต่อสาเหตุภายนอกนั้น

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของการวัดเจตคติ ดังนี้ วัดเพื่อทำนายพฤติกรรม วัดเพื่อหาทางป้องกัน วัดเพื่อหาทางแก้ไข และ วัดเพื่อเข้าใจสาเหตุและผล เจตคติเป็นสาเหตุภายในที่ผลักดันให้บุคคลกระทำในสิ่งต่าง ๆ กัน และสาเหตุภายในหรือเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคลได้รับผลกระทบมาจากสาเหตุภายนอกอีกส่วนหนึ่ง การที่เราจะเข้าใจอิทธิพลของสาเหตุภายนอกที่มีการกระทำของบุคคลต่าง ๆ ให้ชัดเจนจำเป็นต้องวัดเจตคติของบุคคล ด้านต่าง ๆ ต่อสาเหตุภายนอกนั้น

3. การส่งเสริมวัฒนธรรมไทยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ให้โรงเรียน พัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ผู้เรียน เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ ดังนั้น จึงกำหนดนโยบายจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ไว้ดังนี้
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1.2547 :4)

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาอื่นที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิถีคิดวิถีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา กฎมโิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

จากการศึกษาส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 พบว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 1 ได้มีการส่งเสริม สนับสนุนด้านวัฒนธรรมไทย นั้น เพื่อต้องการ ให้ผู้เรียนมีวัฒนธรรมไทยและเป็นทรัพยากรบุคคลที่ดีในสังคมตลอดจนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชนรุ่นหลังสืบต่อไป

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

โกมล จันทวงษ์ (2532 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเจตคติต่อกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ (งานพื้นฐาน) ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีเจตคติต่อกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ธนวรรณ ลิมลิจิตอักษร (2536 : บทคัดย่อ) ศึกษาเจตคติต่อการพนันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย ที่มีเพศต่างกันมีเจตคติต่อ การพนันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของ ครอบครัวต่างกันมีเจตคติต่อการพนันไม่แตกต่างกัน
3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย ที่มีระดับการศึกษาของ ผู้ปกครองต่างกันมีเจตคติต่อการพนันไม่แตกต่างกัน
4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับ การพนันของผู้ปกครองต่างกันมีเจตคติต่อการพนันแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
5. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับ การพนันของกลุ่มเพื่อนต่างกันมีเจตคติต่อการพนันแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
6. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับ การพนันของนักเรียนต่างกันมีเจตคติต่อการพนันแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สันติพร ภู่งษ์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเจตคติที่มีต่อกิจกรรมลูกเสือของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขนาดกลางมีเจตคติต่อกิจกรรมลูกเสือมากกว่านักเรียนในโรงเรียน ขนาดใหญ่ และขนาดเล็ก

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนขนาดต่างกันมีเจตคติต่อกิจกรรมลูกเสือในด้านเนื้อหาวิชา และด้านบุคลากร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปริศนา น่วมบาง (2537 : บทคัดย่อ) ศึกษาเจตคติต่ออาชีพอิสระของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเทศบาลเมืองพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนมีเจตคติต่ออาชีพอิสระอยู่ในระดับสูง
2. นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีเจตคติต่ออาชีพอิสระ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนที่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองประกอบอาชีพ ต่างกัน มีเจตคติต่ออาชีพอิสระแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักเรียนที่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครองมีการศึกษา ระดับต่างกัน มีเจตคติต่ออาชีพอิสระแตกต่างกันอย่างไม่มีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สราวุธ เส็งพาณิชย์ (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเจตคติในเรื่องเพศศึกษาและความต้องการที่จะศึกษาเรื่องเพศศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีเจตคติในเรื่องเพศศึกษาในทางบวกระดับมาก
2. นักเรียนชายกับนักเรียนหญิง มีเจตคติในเรื่องเพศศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนที่มีสถานที่ตั้งของ โรงเรียนต่างกัน มีเจตคติในเรื่องเพศศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พิทยา พันระไชย (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อครูฝ่ายปกครองของโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก มีเจตคติต่อครูฝ่ายปกครองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

สุกัญญา เจริญวัลย์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทัศนคติที่มีต่อการเรียนการสอนวิชา ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีเพศต่างกัน มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุรวีทย์ ศรีพล (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาเจตคติต่อวิทยาศาสตร์และเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนโดยส่วนรวม และจำแนกตามเพศและประสบการณ์ในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ มีเจตคติต่อวิทยาศาสตร์โดยส่วนรวมและเป็นรายด้านทั้ง 8 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมี นักเรียนจำนวนปานกลางถึงมาก (ร้อยละ 50.89-71.97) มีความคิดเห็นด้วยมาก กับข้อคำถาม และมีคะแนนเฉลี่ยเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์สูงกว่าร้อยละ 50 ของคะแนนเต็ม โดยมีนักเรียนเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป ที่สามารถตอบถูก 5 ด้าน คือ ด้านความอยากรู้อยากเห็น ด้านความรอบคอบในการตัดสินใจ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ และ ด้าน การยอมรับข้อจำกัด นอกจากนี้ด้านที่นักเรียนตอบถูกมากที่สุด คือ ด้านความมีใจกว้าง และ ตอบถูกน้อยที่สุดในด้านความมีเหตุผล

2. นักเรียนชายมีเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ ด้านความเชื่อมั่นในการเรียนวิทยาศาสตร์ และด้านการรับรู้เจตคติของบิดา มากกว่านักเรียนหญิง แต่นักเรียนหญิงมีเจตคติด้านการยอมรับว่า วิทยาศาสตร์เป็นเรื่องของผู้ชาย และมีเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์มากกว่านักเรียนชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนที่มีประสบการณ์ในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ 2 ปี มีเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ ด้านประโยชน์ของวิทยาศาสตร์ ด้านความสำเร็จในการเรียนวิทยาศาสตร์ ด้านการยอมรับว่า วิทยาศาสตร์เป็นเรื่องของผู้ชาย และมีเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์มากกว่านักเรียนที่มี ประสบการณ์ในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ 1 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศและประสบการณ์ในการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ต่อการมี เจตคติต่อวิทยาศาสตร์และเจตคติเชิงวิทยาศาสตร์

สุบิน จันทะนันท์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่าการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกันมีปัญหาในการบริหารงานวิชาการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชาติ วีระยุทธศิลป์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวัฒนธรรมโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมโรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยโรงเรียนขนาดใหญ่แตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลางแตกต่างจากโรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนขนาดใหญ่แตกต่างจากโรงเรียนขนาดกลาง

ตัญญูลักษณ์ พวงนิล (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการนำความรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยพบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศและสังกัดของโรงเรียนต่อความสามารถในการนำความรู้วิชาวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวม และเป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน ด้านการขนส่งและการสื่อสาร และด้านกลไกมนุษย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วรวิทย์ พรหมภช (2542 : บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ใน โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการปฏิบัติตามความคิดเห็น ของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ สถานที่ตั้งโรงเรียน และระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยรวมมีระดับการปฏิบัติ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านจุดประสงค์รายวิชา และด้านเนื้อหา รายวิชา มีระดับการปฏิบัติมาก ส่วนอีก 3 ด้านมีระดับการปฏิบัติปานกลางเรียงลำดับ ดังต่อไปนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผลและด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน

2. ผลจากการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียน จำแนกตามเพศและสถานที่ตั้งโรงเรียนพบว่า ทั้ง 5 ด้านมีความแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนผลการศึกษาเปรียบเทียบนักเรียนที่มีผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่างกันพบว่า โดยรวมมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าใน ด้านจุดประสงค์รายวิชา นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง มีความคิดเห็นแตกต่างจากนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและระดับสูง ด้านเนื้อหา รายวิชา นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับสูง มีความคิดเห็นแตกต่างจาก นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ระดับต่ำและระดับปานกลางและในด้านการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการวัดและประเมินผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สุรางค์ ปีกกรีก (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาอ้อมโนทัศน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดกลางมีอ้อมโนทัศน์ด้านความสามารถแตกต่างกัน และนักเรียนเพศชายและเพศหญิงมีอ้อมโนทัศน์ด้านสังคม วิชาการ และด้านร่างกาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศกามาต อ่อนบรรจง (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อการอบรมจริยธรรมในโรงเรียนขยายโอกาส ทางการศึกษา สังกัด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาต่อการอบรม จริยธรรมในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็น ต่อการอบรมจริยธรรมในระดับเห็นด้วยทั้ง 8 ด้าน คือ ด้านการดำเนินการ ด้าน กิจกรรมการอบรมด้านวินัย ความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเมตตากรุณา ด้านการประหยัดด้านความกตัญญู และด้านผลจากการปฏิบัติกิจกรรม

2. การเปรียบเทียบ ความคิดเห็นของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยจำแนกตามเพศ อายุ และระดับผล การเรียนเฉลี่ยสะสม พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่องวินัยความรับผิดชอบ ส่วนระดับชั้นเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านวินัยความรับผิดชอบและที่ระดับ .01 ในด้านความกตัญญู ส่วนการเปรียบเทียบด้านอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สัมฤทธิ์ ใจดี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเจตคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อการเข้าร่วมกิจกรรมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงมีเจตคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรม โดยรวมและแต่ละด้านอยู่ในระดับดี

2. นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีเจตคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษาด้านกิจกรรมวิชาการ ด้านกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ ด้านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ด้านกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. นักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยสะสมต่างกันมีเจตคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา ด้านกิจกรรมวิชาการ ด้านกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ ด้านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ด้านกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักศึกษาที่อยู่ชั้นปีแตกต่างกันมีเจตคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา ด้านกิจกรรมวิชาการ ด้านกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ ด้านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ด้านกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5. นักศึกษาที่อยู่คณะแตกต่างกันมีเจตคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา ด้านกิจกรรมวิชาการ ด้านกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ ด้านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ด้านกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

6. นักศึกษาที่มีค่าใช้จ่ายในการมาเรียนต่างกันมีเจตคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา ด้านกิจกรรมวิชาการ ด้านกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ ด้านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ด้านกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประกาย บัชรศิริมงคล (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาในสหวิทยาเขตพุทธมณฑลอีสาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า มีปฏิสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างขนาดของโรงเรียนและสถานภาพต่อการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ขั้นตอนการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ขั้นตอนการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนและขั้นตอนการเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก

ยินดี อันทาวร (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด และเจตคติต่อสารเสพติด ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ. ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดในระดับน้อย
2. นักเรียนมีเพศที่ต่างกัน มีความรู้เรื่องสารเสพติดและเจตคติต่อ สารเสพติด แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน มีความรู้เรื่องสารเสพติด ไม่แตกต่างกัน
4. นักเรียนมีเจตคติที่ไม่ดีหรือในทางลบต่อสารเสพติด
5. นักเรียนที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกัน มีเจตคติต่อสารเสพติด ไม่แตกต่างกัน

รังสรรค์ สำราญรินทร์ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาการดำเนินงานห้องคอมพิวเตอร์ตามโครงการปฏิรูปการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การดำเนินงานห้องคอมพิวเตอร์ตามโครงการปฏิรูปการศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงอันดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ ด้านกระบวนการเรียนการสอนคอมพิวเตอร์ ด้านการบริหารงานห้องคอมพิวเตอร์ ด้านครูผู้สอนคอมพิวเตอร์ และด้านหลักสูตรคอมพิวเตอร์

2. ไม่พบค่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งกับขนาดโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานห้องคอมพิวเตอร์ตามโครงการปฏิรูปการศึกษา ทั้งโดยรวมและรายด้าน

ร่ำเพย ทินกระโทก (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 พบว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ศรีประภา สีหไตร (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 มีความต้องการพัฒนาตนเอง โดยรวม อยู่ในระดับมาก

4.2 วิจัยต่างประเทศ

แอนเดอร์สัน (Anderson. 2000 : 103) ได้ศึกษาวัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิผลของวิทยาลัยชุมชน และสถาบันทางเทคนิคในรัฐเทนเนสซี โดยสอบถามผู้บริหาร เจ้าหน้าที่บุคลากรและอาจารย์ จำนวน 1,423 คนโดยกรอบการศึกษาวัฒนธรรมของคาเมรอนและเฮดดิงตัน พบว่า วัฒนธรรมแบบเปลี่ยนแปลงพัฒนามีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพผู้เรียน การพัฒนาทางวิชาการของผู้เรียนความพึงพอใจในการจ้างงานของผู้บริหารและอาจารย์ การพัฒนาวิชาชีพและคุณภาพอาจารย์ ความเปิดของระบบและปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ความสามารถในการได้มาซึ่งทรัพยากร และสุขภาพองค์การ วัฒนธรรมแบบครอบครัวยังมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางวิชาการของผู้เรียน การพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนความพึงพอใจในการจ้างงานของผู้บริหารและอาจารย์ ความเปิดของระบบและปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ความสามารถในการได้มาซึ่งทรัพยากรสุขภาพองค์การ และความพึงพอใจทางการศึกษาของผู้เรียน วัฒนธรรมแบบราชการ มีอิทธิ

ผลต่อสุขภาพองค์กร การพัฒนาทางวิชาการของผู้เรียน ความพึงพอใจใน การจ้างงานของผู้บริหารและอาจารย์ และความสามารถในการได้มาซึ่งทรัพยากร และวัฒนธรรมแบบการตลาด มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียน ความเปิดของระบบและปฏิสัมพันธ์กับชุมชน ความสามารถในการได้มาซึ่งทรัพยากรและสุขภาพองค์กร และความพึงพอใจทางการศึกษาของผู้เรียน

โอลิเวียร์ (Olivier. 2001 :2001-A) ได้ทำการศึกษาลักษณะวัฒนธรรมของครูและของโรงเรียนประถมศึกษาในสหรัฐฯ พบว่า วัฒนธรรมการเอาใจใส่ดูแลอย่างเห็นอกเห็นใจกันเป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายสูงสุดต่อความผูกพันที่ครูตั้งใจปฏิบัติงานในโรงเรียนต่อไป ความเชื่อในการมีประสิทธิภาพร่วมกันของครูคือตัวแปรที่มีอำนาจสูงสุดของประสิทธิผลของโรงเรียน และประสิทธิผลของโรงเรียนคือตัวแปรที่มีอำนาจสูงสุดในผลลัพธ์ของนักเรียนซึ่งเป็นคุณภาพของผู้จบการศึกษาในระยะยาว ที่นอกเหนือจากสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้เรียน

ชาเวซ (Chaves. 2001 : 584 - B) ได้ทำการศึกษาค่านิยมในงาน ความพึงพอใจในงาน ความผูกพันต่อองค์กรและผลการปฏิบัติงานของพนักงานขายในบริษัท 192 คน พบว่า ค่านิยมการมุ่งอำนาจเป็นตัวแปรทำนายความพึงพอใจในงานและความผูกพันต่อองค์กรได้นอกจากนี้บุคคลที่มีค่านิยมมุ่งเป้าหมายผลสำเร็จสูงยังมีความผูกพันต่อองค์กรและผลการปฏิบัติงานสูงด้วย

โปปเพนส์ (Poppens. 2001 : 3919 -A) ได้ทำการศึกษารับรู้วัฒนธรรมและความผูกพัน ต่อองค์กรในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน 6 แห่งในเขต Midwestern สหรัฐฯ โดยตัวแบบ การศึกษาวัฒนธรรมของคามรอนและเอตดิงตัน พบว่าอาจารย์และผู้บริหารจำนวน 344 คนที่รับรู้วัฒนธรรมในวิทยาลัยสอดคล้องกับตนเองหรือเห็นด้วยกับลักษณะวัฒนธรรม มีระดับของความผูกพันต่อองค์กรสูงกว่าผู้ที่เห็นว่าวัฒนธรรมในวิทยาลัยไม่สอดคล้องกับตนเองหรือไม่เห็นด้วยกับลักษณะวัฒนธรรม การเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับประเภทของวัฒนธรรมเป็นตัวแปรทำนายความผูกพันต่อองค์กรได้สูงกว่าตัวแปรด้านบทบาท เพศ อายุและจำนวนปีที่ปฏิบัติงาน เมื่ออายุและปีที่ปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น พบว่า วัฒนธรรมแบบครอบครัวได้รับความชอบมากกว่าวัฒนธรรมแบบเปลี่ยนแปลงพัฒนา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่านักเรียนที่มีเพศหญิงและเพศชายจะมีมุมมองหรือเจตคติที่มีต่อวัฒนธรรมไทยแตกต่างกัน โดยมีข้อสังเกตจากผลการศึกษาของผู้ที่เคยทำการศึกษาและเปรียบเทียบกรณีดังกล่าวไว้ ดังนี้ สราวุธ เติ้งพานิช (2537: บทคัดย่อ) ที่ศึกษา เรื่อง การศึกษาเจตคติในเรื่องเพศศึกษาและความต้องการที่จะศึกษาเรื่องเพศศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดพิจิตร พบว่า นักเรียนชายกับนักเรียนหญิง มีเจตคติในเรื่องเพศศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับกับ สุรางค์ ปีกกรีก (2543 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาอ้อมโนทัศน์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เขตการศึกษา 1 พบว่านักเรียนที่มีเพศต่างกันมีอ้อมโนทัศน์ด้านสังคม วิชาการ และด้านร่างกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับการศึกษาของ จามรี ศรีรัตนบัลล์ (2543 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่องเจตคติทางบวกต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตภาคเหนือของประเทศไทย พบว่านักเรียนชายมีคะแนนเจตคติทางบวกต่อการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสสูงกว่านักเรียนหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับ สัมฤทธิ์ ใจดี (2544 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา เรื่องเจตคติของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีเจตคติต่อการเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษาด้านกิจกรรมวิชาการ ด้านกิจกรรมกีฬา และด้านนันทนาการ ด้านกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ด้านกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นสรุปได้ว่า เพศมีผลต่อเจตคติของคนกล่าวคือนักเรียนที่มีเพศต่างกัน ทำให้เจตคติมีความแตกต่างกัน

ขนาดโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้กำหนดโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำแนกตามจำนวนนักเรียน โดยจำแนกเป็น 3 ขนาด แยกเป็น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2548 : 36)

1. โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คนลงมา
2. โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 121 – 600 คน
3. โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีนักเรียนตั้งแต่ 601 คนขึ้นไป

สำหรับความแตกต่างของโรงเรียนที่แบ่งตามจำนวนนักเรียนอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้เจตคติที่มีต่อวัฒนธรรมไทยของนักเรียน มีความแตกต่างกัน โดยมีข้อสังเกตจากผลการศึกษาของผู้ที่เคยทำการศึกษาและเปรียบเทียบกรณีดังกล่าวและให้ความเห็นสอดคล้องกับชาติ วีระยุทธศิลป์ (2542 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา วัฒนธรรมโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว พบว่า วัฒนธรรมโรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ โทมัส จันทวงษ์ (2532 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา เรื่อง เจตคติต่อกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ (งานพื้นฐาน) ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปราจีนบุรี พบว่านักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่ตั้งต่างกันมีเจตคติต่อกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกันกับ นริศร์ จับจิต (2545: บทคัดย่อ) ที่ศึกษา เรื่อง การศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นสรุปได้ว่า ขนาดโรงเรียนที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดเจตคติของนักเรียนมีความแตกต่างกัน

นอกจากนั้นยังพบปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศกับ โรงเรียนมีอิทธิพลต่อเจตคติ สอดคล้องกับการศึกษาของ ดวิญจลักษณ์ พวงนิล (2542 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาความสามารถของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ในการนำความรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ไปใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศและสังกัดของโรงเรียนต่อความสามารถในการนำความรู้วิชาวิทยาศาสตร์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวม และเป็นรายด้าน 3 ด้าน คือ ด้านเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน ด้านการขนส่งและการสื่อสาร และด้านกลไกมนุษย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับประกาย บัตรศิริมงคล (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตพุทธมณฑลอีสาน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีปฏิสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างขนาดโรงเรียนและสถานภาพต่อการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ขั้นตอนการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ขั้นตอนการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนและขั้นตอนการเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานว่า มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างขนาดโรงเรียนและเพศของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ที่มีต่อระดับเจตคติวัฒนธรรมไทยของนักเรียน ทั้งโดยรวมและรายด้าน